

In dit nummer:

- 223 Hebt uw vijanden lief
A. Boshuizen
- 224 Theologische
probleemstellingen
A. Troost
- 226 'Het gereformeerde leven
bestaat niet meer'
W. Smouter
- 228 Genesis
H. van Winkelhoff
- 230 Geplande variatie
H. Algra
- 231 Ons geboortebewijs
C. van Dijk
- 232 Van de oude vrouw en haar
verdriet
J. Vonkeman
- 234 De pony of het voorportaal
van de jongste dag
C.N. van der Ziel

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

De aarde, het afval en de aboriginals

aan de straat te zetten, minder energie te verbruiken, of minder benzine.

Een feestelijke lunch

Ik heb net 'Australië op blote voeten, mutant message downunder' van Marlo Morgan gelezen. Maandenlang prijkte het op de top-tienlijst bij Bruna. Ik was er steeds voorbij gelopen omdat het volgens de affiches om „een prachtig New Age-verhaal” ging. Inmiddels heb ik het toch gelezen en ik ben ervan onder de indruk. Het is het verhaal van de Amerikaanse arts Morgan die enkele jaren aan een medisch project in Australië werkt. Ze doet veel voor de Aboriginals, de oerbewoners van het mega-eiland. Op een dag wordt ze als dankbetuiging voor haar werk uitgenodigd om een feestelijke lunch bij te wonen. Het wordt een reis door het meest ongenaakbare

oude herinnering aan de universele waarheden zou hebben verdrongen of verloren. De waarden die in de rest van de wereld zijn verdwenen maar in het hartje van Australië nog voortleven, en waarover Morgan uitgebreid en niet al te ingewikkeld schrijft, maken het boek interessant. Zo leert zij tijdens de bizarre tocht dat de oerbewoners alleen iets uit de natuur nemen „als het goed is voor mij, voor anderen, en van het hoogste belang voor al het leven, overal”. Nooit wordt iets per ongeluk, zonder nadenken of 'zomaar' uit de natuur genomen. En altijd wordt een deel van de plant bewaard zodat die verder kan groeien.

De aarde kreunt

Pleziertjes die de oerbewoners zich gunnen, berokkenen de natuur geen schade. „Hoe kun je echt plezier hebben, als je weet dat iets onherstelbaar kapot is? De prijs die de natuur ervoor moet betalen, betaal je uiteindelijk zelf”, zo redeneert de stam. Een van de boodschappen die Morgan van de oerbewoners meekrijgt is, dat de mutanten bij hun zoeken naar kennis en het naja-gen van welvaart zich altijd de vraag moeten stellen of wat zij doen „van het grootste belang is voor het leven, overal”. Want de aarde kreunt. Afval, energieverbruik en de natuur: Morgans wederwaardigheden zetten mij aan het denken over mijn persoonlijke omgang met Gods schepping. Houd ik rekening met het prijskaartje dat hangt aan elke kilometer die ik in de auto afleg? Aan elke vuilniszak die ik aan de straat zet? Aan de nieuwe spullen die ik aanschaf omdat de oude me niet meer bevallen? Aan mijn schuld aan de schepping? Weinig.

Miriam de Rooy-Visser is journalist.

Miriam de Rooy, Utrecht

Zappend langs de Nederlandse kanalen stuit ik op een late dinsdagavond op een man die vertelt over zijn dochtertje. Ze is overleden aan een zeldzame vorm van kanker. Volgens de verslagen man is het kind het slachtoffer geworden van de nabij gelegen vuilverbrandingsinstallatie. Hij is niet de enige die bedenkingen koestert tegen de vuilverbranders. Wijkgenoten hebben al tientallen petitie aangeboden aan de gemeenteraad omdat het aantal ziektegevallen in het woongebied drie keer zo hoog ligt als elders in Nederland. Specialist sluiten niet uit dat de woonomgeving de oorzaak is geweest van veel van deze ziekten. Maar de gemeenteraad zegt er niets aan te kunnen doen. Het afval moet toch ergens de lucht in. Een dag na de uitzending meldt mijn krant in een klein berichtje dat de hoeveelheid afval per huishouden vergeleken met vorig jaar weer is gestegen. Aan de cijfers voegt een deskundige droogjes toe dat deze ontwikkeling de leefomgeving van de Nederlanders niet ten goede komt. Een ander bericht enkele dagen later: veel landgenoten vinden dat er iets moet worden gedaan om het milieu te verbeteren. Slechts enkelen betrekken die gedachte op hun eigen levenswijze, en hebben er daadwerkelijk iets voor over om minder afval

*De prijs die de
natuur moet
betalen, betaal je
uiteindelijk zelf*

deel van Australië met een groep Aboriginals. Op blote voeten, ontdaan van al haar bezittingen, trekt zij met ze mee. Stap voor stap leert zij hun manier van leven kennen. Het boek is geen degelijk gereformeerde kost. Van de gebrokenheid waarin wij volgens de christelijke leer sedert de zondeval leven, hebben de oerbewoners geen last. Zij leven in een soort paradijselijke toestand waarin haat, jaloezie en prestatiedrang niet bestaan. Ze geloven in Jezus, waarover zij missionarissen hebben horen vertellen. Maar volgens hen kwam Hij niet voor hen naar de aarde, maar voor de 'mutanten'. Daarmee bedoelen zij de rest van de wereldbevolking die de oer-

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 030-6961525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 7 sept. Gereformeerd Appel, Amers-
foort
- 3 okt. Vrouwencontactdag te Dron-
ten; info: 0321-314081
- 26 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Zwolle
- 2 nov. Landelijke Ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht
- 9 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwer-
kende kerken

Ontvangen boeken

Gerrit van der Stouw,
Paradijs der lage landen.

Visies op vreemdelingen en vreemdelingenbeleid.
95 blz., f 22,50 ISBN 9024277744
Uitg. Kok, Kampen

Nico van der Voet, Altijd vergeven?

Over schuld en vergeving tussen mensen.
94 blz., f 24,50 ISBN 9023917588
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

**Dr. C.A. Tukker (verzameling, vertaling en
inleiding), Water putten - deel I;**

Kerkhistorische teksten.
66 blz., f 16,90 ISBN 9029713003
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Ds. J. Wesseling, Uitzien naar Jezus.

134 blz., f 16,75 ISBN 905560058X
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Piet Los, Dood meisje en andere verhalen.

(overdenkingen)
112 blz., f 19,50 ISBN 9060470109
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

De Wittenberg

CHRISTELIJKE HOGESCHOOL
EN TOERUSTINGSCENTRUM

uitgaande van de St. Reformatorische Bijbelschool, zoekt

cursusleiders m/v

voor de korte cursussen evangelisatie, apologetiek,
diakonaat en gemeente-opbouw. Voor meer informatie kunt
u contact opnemen met mw. J.D. v.d. Zee-v.d. Ploeg,

alsmede

freelance docenten m/v

voor Bijbelkennis, Ethiek, Jodendom, Geloofsleer, Neder-
lands/Studievaardigheden, Nieuwe en Oude Testament.

Een gastdocentschap houdt in het verzorgen van één les à
90 minuten per week, gedurende één of meer lesblokken
à zeven weken. Er kan een geringe lesvergoeding worden
verstrekkt.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met drs.
R.J. Doornenbal, coördinator onderwijs.

Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 030-69 24 166.

Vraag aan onze abonnees

Heeft u de machtigingskaart voor automatische betaling van het abonnement
al ingestuurd? Help ons de administratiekosten te verlagen! Maak gebruik
van de bon, die u vindt achterop nummers 8 van 19 april 1996.

„Hebt uw vijanden lief”

Hebt uw vijanden lief; zegent ze wie u vervloeken;
doe wel aan hen, die u haten;
en bidt voor hen die u geweld doen en u vervolgen.

(Matt. 5:44 Statenvertaling)

A. Boshuizen, Badhoevedorp

Jezus vraagt in de bergrede een heel radicale liefde. Liefde voor de vijand. Dat is haast niet voor te stellen. We zijn dan ook geneigd om dit gebod van de Here met een korrel zout te nemen. Of om het in ieder geval zo om te duiden, dat we aan de indringendheid ervan kunnen ontkomen. Toch vraagt de Here Jezus het van ons, en Hij wijst ons de weg.

Wij zijn net als die vijand

Om te beginnen geeft de Here ons dezelfde plaats als die vijand waar wij zo'n moeite mee hebben. Dat blijkt uit wat de Here Jezus zegt over Gods werk in de schepping. Jezus zegt: Heb de vijand lief, zodat u een kind mag worden van de Vader, die Vader die ruimhartig is met zorg voor de schepping; hij laat zijn zon opgaan over bozen en goeden. Gods zorg voor de schepping is over het algemeen een zorg zonder uitzonderingen. Als de Here regen stuurt, dan bevochtigt dat het grasland van de boer, de volkstuin van de gereformeerde ouderling, en de wiedplantjes van iemand die zijn geld verdient door de verkoop van, bij de wet verboden, geestverruimende middelen.

Als de Here zon geeft, dan krijgt de hele natuur kracht om te groeien en daar genieten alle mensen van. Ook diegenen die wij misschien als vijanden zien. God is niet zuinig. Het is duidelijk dat er rechtvaardigen en onrechtvaardigen zijn, en de Here geeft die beiden deel van leven. En dat moet ons even nadrukkelijk stil zetten. God zorgt zonder onderscheid. Ten diepste heeft niemand het verdiend. Wij verdienen het niet dat de Here de zon op laat gaan en de regen laat komen. Dat de Here zijn schepping in de hand houdt, dat is omdat Hij zo goed is dat te doen.

God houdt van ons

Wij verdienen het niet, maar de Here geeft heel veel. We krijgen zelfs meer dan die goede zorg in de schepping. Wie werkelijk de Here wil dienen, en zich beroept op het werk van de Here Jezus die mag zeker zijn van eeuwig leven. Wie op Jezus vertrouwt mag weten dat hij gerechtvaardigd wordt. Dat is reden genoeg om onder de indruk te komen van de liefde van God voor ons. En het is ook reden om dan eens naar de mensen te kijken met wie wij moeite hebben. De Here zorgt voor hen, net zoals Hij voor ons zorgt. Als het gaat om het leven in deze schepping, krijgen gerechtvaardigden niet een andere behandeling dan de niet gerechtvaardigden. God geeft ons allemaal deel van leven.

Liefde met inhoud

Als we dat bedenken dan kunnen we

*We moeten
beseffen hoezeer
Hij ons liefheeft,
zonder dat wij dat
verdienen*

liefhebben. Dat betekent natuurlijk niet altijd aardig vinden, of vol zijn van diepe warme gevoelens voor die ander. Het feit dat iemand vijand is brengt meestal met zich mee dat zo iemand onuitstaanbaar is. En de Here vraagt ons niet net te doen alsof we iemand toch wel leuk vinden. De Here vraagt om liefde, en Hij zegt er ook bij hoe dat dat moet.

– Zegen die mensen die jou vervloeken. Dat betekent: wens ze het goede toe. Bedenk maar eens je eigen positie tegenover God. Wie God als Vader kent, die weet dat we alleen van genade leven. Dat Hij ons wil aanneemen als kinderen, en dat Hij voor ons zorgt door zon en regen te sturen is alleen maar zijn goedheid. En die goede zorg voor de schepping, daar mogen ook onze vijanden van genieten. Als de Here niet zuinig is, hoe

zouden wij het durven zijn. Wens de ander van harte het goede toe.

– Doe ook daadwerkelijk goed aan mensen die je haten. Dit gaat nog een stapje verder. We zouden de neiging hebben om mensen met wie we grote moeite hebben in ieder geval in hun sop te laten gaarkoken; niet tegenwerken, maar zeker ook niet meewerken. Maar God doet dat anders tegenover ons. Als God onverschillig was zou het leven op aarde onmogelijk zijn. Hij doet goed aan een wereld die Hem haat, Hij geeft de mogelijkheid van leven in zijn schepping.

– Bidt voor hen die u geweld doen en die u vervolgen. Geweld moet niet vergolden worden met geweld. Het antwoord op geweld moet gebed zijn. Wie bidt brengt de persoon voor wie hij bidt telkens voor de troon van God, en God is de enige die mensen kan veranderen.

Hoe brengen we die liefde op? We moeten er voor naar de Vader kijken. We moeten beseffen hoezeer Hij ons liefheeft, zonder dat wij dat verdienen. Dan komen we onder de indruk van de ruimhartigheid van God. Dan worden we stil van hoe veel onze Vader van ons houdt. Dan groeien we eerbiedig in kind zijn van de Vader. En dat zal ons ruimte geven om anderen lief te hebben.

Theologische probleemstellingen

A. Troost

De discussies die onlangs in 'vrijgemaakte' kringen gaande waren rondom A. Kamsteeg, Watchman Nee en de predikanten die tegen hen hun artikelen schreven, raken de gehele theologische orthodoxie.

1. Rechtvaardiging en heiliging

De in mijn vorig artikel genoemde discussies gaan om de juiste theoretische bezinning op een onderwerp uit de dagelijkse praktijk van het geloofsleven. Wat betekent het dat we 'in Christus' niet alleen gerechtvaardigd, maar ook geheiligd zijn? Zeggen W. Nee, Kamsteeg en anderen: 'in Christus' hebben we alles al wat we nodig hebben voor tijd en eeuwigheid, de rechtvaardiging en de heiliging, dan is het wederwoord van veel theologen: ja, dat is zo, MAAR er is ook een 'andere kant', en dat is het *gebod* om de heiliging in ons leven na te streven. Dus niet 'teveel' nadruk op het 'voldongen feit' dat wij de heiliging in Christus al hebben. Bewaar het 'evenwicht'. Logisch kunnen we het toch niet doorgronden.

Nu is het zeker waar dat wij Gods heilswerk in Christus niet verstandelijk kunnen doorgronden, maar we moeten in de wetenschappelijke theologie niet op een verkeerd moment vluchten in het onbegrijpelijk-zijn, wanneer we onszelf in foutieve redeneringen hebben vastgepraat. Dat zou een 'dialectische' theologie worden, die niet alleen zichzelf verstrikt in tegenstrijdige 'spanningen', maar daarmee ook het geloof der gemeente kan schaden.

2. Indicatief en imperatief

Ik noemde al het etiket dat de genoemde problematiek in de theologie meedraagt: *de complexe situatie van de indicatief en de imperatief*. De stellende wijs en de gebiedende wijs dus, die vaak genoemd worden twee kanten van de waarheid.

Toch is dit etiket, de combinatie van indicatief en imperatief, mijns inziens geen goede oplossing. Hoezeer ik ook positief waardeer dat W. Nee, Kamsteeg en anderen de klemtoon primair leggen op de indicatief (het evangelie),

toch blijft dit mijns inziens theologisch gezien gebrekkig. Er moet theologisch meer gezegd worden en ook nog wat anders, waardoor althans de schijn vermeden kan worden dat de imperatief (het gebod) onvoldoende wordt benadrukt.

Ook de mededeling dat *de imperatief gegrond is in de indicatief*, het gebod tot heiliging gegrond is in de blijde boodschap van de goddelijke en definitieve vrijspraak, is wel in zeker opzicht waar, en lijkt even op een afdoende beantwoording van het probleem. Toch blijkt dat niet het geval te zijn. Daarvan getuigen door de eeuwen en de generaties heen, de telkens weer opflakkerende discussies over dit oude twistpunt.

3. Theologisch vastgelopen

In de theologie spreekt men, zoals gezegd, meestal over de imperatief die gegrond is in de indicatief. Zo in de trant van 'word wie je bent'. Dat lijkt op het eerste gezicht acceptabel, maar deze bekende formulering (die soms ook nog wel te verdedigen is) roept toch weer de suggestie op van een *temporele* relatie en van een zakelijke volg-orde. Eerst de indicatief, dat wil zeggen de mededeling dat het zo is. Daarna de imperatief, het gebod om dat wat *is* nu niet alleen als feit te zien en te geloven maar ook te tonen, in de zin van te '*realiseren*'.

We zijn ons zelden ervan bewust dat dit niet kan, dat dit gewoon een logische tegenstrijdigheid is. Wat er is, *is* er. Is er als een 'voldongen feit'. Dat staat geen tweede of eigenlijke realisering toe. Het is al reëel. Het *is* echte

Niet volstaan met de combinatie van indicatief en imperatief

werkelijkheid of het is *geen echte* werkelijkheid. Beide tegelijk kan gewoon niet.

Zo wordt de heiliging minder juist de 'realisering' of 'verwerkelijking' genoemd van de rechtvaardiging. Alsof de rechtvaardiging 'alleen nog maar' een verandering zou zijn in onze *rechtspositie*, en nog niet *con-*

Theologische probleemstellingen

1. Rechtvaardiging en heiliging
2. Indicatief en imperatief
3. Theologisch vastgelopen
4. Er zijn en er nog niet zijn
5. 'In Christus'
6. Christelijke filosofie onmisbaar

crete werkelijkheid, nog niet een 'voldongen feit', nog niet een echt rechtvaardig *zijn*. En alsof gerechtvaardigd *zijn* in Christus misschien ook wel eens *niet* gevolgd zou kunnen worden door de heiliging, het rechtvaardig *worden*.

Nogmaals: het theologisch denken loopt hier onherroepelijk vast in logische tegenstrijdigheden. De achtergrond van deze impasse ligt mijns inziens hierin dat wij, net als in de filosofische traditie, in onze theologische betogen nog niet gewend zijn binnen de schepping te onderscheiden tussen het boventijdelijke en het tijdelijke, het (tijds)transcendente en het (tijds)immanente, de geestelijke 'volheid' en het leven in de tijd, het bovenhistorische en het historische. Zo gaan we echter *Gods werken vanuit Gods eeuwigheid rechtstreeks en geheel binnen de tijd* trekken en letten we niet op de *boventijdelijke volheid* daarvan 'in Christus'. Ik kom hier nog op terug, want dit zal voor onze lezers waarschijnlijk niet direct duidelijk zijn. Het past namelijk niet in de gangbare denkpatronen van onze theologische traditie, die alleen onderscheiden kan tussen tijd en eeuwigheid, zonder raad te weten met de creatuurlijke boventijdelijkheid van Christus in wat de Schrift ook wel eens noemt 'de orde van Melchizedek' (vgl. Opbouw 22.9.95).

In dit verband moeten we ook letten op een andere gedachte die in de genoemde discussies even naar voren kwam. De gedachte namelijk dat het heilsgoed in Christus, dat ons eenmaal en voorgoed geschonken is in Christus' dood, opstanding en hemelvaart, wel geloofd moet worden maar anderzijds niet zo erg vrijmoedig en onbelemmerd beleden mag worden, omdat die gave niet 'onvervreemd-

baar' zou zijn. Zou er dan toch een 'afval der heiligen' zijn? Maar we belijden toch dat die er niet is en dat er wel is de 'volharding der heiligen'? Maar, zal men tegenwerpen, hoe zit dat dan met gedoopte kinderen die later God niet willen dienen, of daarin niet 'volharden' en geen levensheiliging tonen? Hebben wij hen dan toch ten onrechte gezien als 'in Christus geheiligd'? Of was dat toch eigenlijk weer een 'houden voor...totdat het tegendeel blijkt', een 'veronderstelde' wedergeboorte of heiliging? Zo blijkt voortdurend dat de traditionele theologische redeneringen zich verstrikken en vastlopen. Pas *daarna* verwijst men dan naar het mysterie, het 'heilgeheim', dat boven ons verstand uitgaat. Dat is wel beter dan niets, maar het is geen theologisch te verantwoorden oplossing.

4. Er zijn, en er nog niet zijn

Het punt in geding heeft in de gehele theologie haar parallellen, in principe zelfs in elk hoofdstuk, in elke 'locus'. Niet alleen de verhouding van hetgeen wij in Christus hebben tot ons tijdelijk en met zonden bevlekt leven onder het gebod der 'heiligmaking', maar ook bijvoorbeeld ons geloof in de eenheid van de christelijke kerk.

Die eenheid van de christelijke kerk geloven en belijden wij, maar in de gangbare patronen van onze theologische verwerking krijgt dit geloof precies dezelfde onoplosbare 'problematiek'. Door het geloof in Christus zijn wij één in Hem. Dat is een feit, een 'voldongen feit'. Maar, zo zegt men, *in de werkelijkheid* (alsof dat voldongen feit geen echte werkelijkheid was!) is de concrete kerk een en al gebrokenheid. Daarom zeggen anderen: nee, die eenheid is nog geen voldongen feit, maar is een gebod en/of een belofte, maar nog niet zozeer een feit. We zijn *geroepen* tot eenheid, maar haar 'realiseren' kunnen we nog niet. Het gebod is er, maar nog niet de gehoorzaamheid er aan. Daarom is er die éne kerk eigenlijk nog niet, zij is nog onderweg. Het 'kerkbegrip' moet *gedynamiseerd worden*, wat eigenlijk betekent *verhistoriseerd*. De ene kerk is er in feite niet, maar zij is in *wording*. Zoals ook onze andere daden van 'heiligmaking'. Die hebben we in Christus, maar dat is nog geen concreet en echt feit, maar meer 'ideëel'. *Onze concrete reële heiligmaking*, de enige echte, blijft daar ver bij achter.

Andere voorbeelden moet ik nu laten rusten, ofschoon de avondmaalsleer

hier bijzonder verhelderend zou kunnen zijn.

5. 'In Christus'

De theologie van de gereformeerde gezindte lijdt mijns inziens al van haar begin af, onder het haar niet passende kader van een niet-christelijke, van de Griekse en modern-humanistische filosofie overgenomen *religieus ontworpen werkelijkheidsbeschouwing*. Dat zal ik in het volgende artikel toelichten.

Elk hoofdstuk van de dogmatiek heeft nog een onoplosbare problematiek

In de ruimte die mij nu nog rest daartoe slechts een aanloop.

De genoemde horizontalistische ('ont-eeuwige') *werkelijkheidsbeschouwing* (= gangbare filosofie) werkt onbedoeld, meestal ook onbewust, maar zonder meer *onvermijdelijk* door in alle wetenschappen, ook in de theologie. In laatstgenoemde wetenschap krijgen we daardoor te maken met een aantal denkpatronen of schema's dat een bijbelse visie op de realiteit soms ernstig belemmert. Dat is ook het geval bij het *theologisch* verstaan en interpreteren van wat de Bijbel bedoelt, wanneer hij honderden keren de uitdrukking 'in Christus' gebruikt, en dit ook toepast op de schepping en de geschapen werkelijkheid.

Zo al eerder is opgemerkt, wordt onze *theologische* interpretatie van deze bijbelse uitdrukking, zowel in de exegese als in de dogmatiek, mede bepaald door onze historisch gevormde *denkpatronen* en door een visie op de werkelijkheid die daarin meekomt. Zo bijvoorbeeld het probleem of dilemma van *zijn en worden*, dat al in de vroegste tijd van de filosofie speelde en theologisch doorwerkt in de bovengenoemde problematieken.

6. Christelijke filosofie onmisbaar

Een centrale grondgedachte van de filosofie van Dooyeweerd is deze dat onze gehele tijdelijke werkelijkheid een boventijdelijke 'wortel' of boventijdelijk 'concentratiepunt' heeft. De twee onderstreepte woorden zijn dan *beeldspraak* om een werkelijkheid aan te duiden die niet zintuiglijk en ook niet verstandelijk voor ons toegankelijk is. Een werkelijkheid die wij slechts kun-

nen kennen door en in het *geloof*. En *daarvan* is ons wetenschappelijk denken in filosofie en theologie afhankelijk.

De term 'boventijdelijk' is dus beeldspraak, maar een minder gelukkige. Dooyeweerd zelf noemde het eens een verlegenheidsterm, die hij graag cadeau gaf voor een betere. Een iets betere term, geheel in de geest en bedoeling van wat Dooyeweerd bedoelde, is het woord 'voltijdelijk'. Dit slecht-Nederlandse woord heeft althans dit voordeel dat het precies aanduidt wat Dooyeweerd bedoelde met zijn term 'concentratiepunt' waarin de veelheid der schepselen bij-één komt en één is, in een 'volheid' – ook een volheid van de tijd.

Er is dus geen scheiding tussen tijdelijkheid en boventijdelijkheid, het zijn geen twee elkaar vreemde 'werelden', geen 'natuur en bovennatuur' bijvoorbeeld, zelfs geen dualiteit, maar, om een ander beeld te gebruiken dat Dooyeweerd graag hanteerde: de 'boventijdelijkheid' duidt iets aan dat ten opzichte van ons tijdelijk leven *te vergelijken* is met het witte licht van de zon, waaruit in het verschijnsel van de 'lichtbreking' alle kleuren van de regenboog te voorschijn komen. Die kleuren zaten er voor de lichtbreking al in, maar dan in de ene witte kleur ge-concentreerd, ongedifferentieerd, als een nog niet uit-één gebroken éénheid, die zich pas in de 'lichtbreking' (beeld voor een functie van de *tijd*) manifesteert of uitdrukt in een *veelheid* van gekleurde lichtstralen.

Welnu, de uitdrukking boven- of voltijdelijkheid, die ook van toepassing is op wat de Bijbel zelf 'de volheid des tijds' noemde (Gal. 4:4, natuurlijk niet in filosofische zin) duidt op een *dimensie van de geschapen werkelijkheid*, waarvan wij *in het geloof* weet hebben, waarop wij door het venster van het geloof pas 'zicht' hebben. Die boventijdelijkheid is, wat de mens betreft, een aanduiding voor wat de Schrift noemt het menselijk 'hart'. Deze boventijdelijke werkelijkheid is echter uit de wetenschappelijke taal (ook van de theologie) grotendeels verdwenen. Dat gebeurde onder invloed van de binnenheidense secularisatie die de opkomst der wetenschappen begeleid heeft, en die ons een ont-mythologiseerde, geseculariseerde, ontworpen en horizontalistische interpretatie van de werkelijkheid heeft opgedrongen. Daarvan heeft de reformatorische wijsbegeerte ons in principe bevrijd en daarmee zou ook de theologie haar winst kunnen doen.

„Het gereformeerde leven bestaat niet meer”

W. Smouter, Breukelen

'Opbouw' is de inspirerende titel van ons blad. Het duidt op een positieve insteek. Het gaat er hier niet om, van alles af te branden, maar om op te bouwen. Als je een goed woord hebt, tot opbouw, waar dit nuttig is, dan kun je ermee in ons blad terecht. Op de jaarvergadering van Opbouw kwam echter zomaar ineens de ondertitel van ons blad ter sprake. 'Tot opbouw van het gereformeerde leven'. Iemand stak z'n vinger op en zei: „dat is prachtig, maar u bedenkt toch wel dat het gereformeerde leven niet meer bestaat”...

Die opmerking wil ik in dit artikel eens bekloppen en betasten. Had die broeder geen gelijk? Het gereformeerde leven. Weet u nog wat dat is, of wat dat was?

In het Catharijne-convent in Utrecht was onlangs een tentoonstelling over het rijke roomse leven. De ornamenten van een voorbijge tijd worden dan getoond. Voor een deel natuurlijk voorwerpen die gewoon ouderwets zijn omdat we daar nu nieuwere varianten van hebben. Maar tegelijk hoorde ik via de radio verschillende mensen uit die wereld die duidelijk maakten dat het dieper zit. De geur van het gezin, de eenheid van denken over de maatschappij, een bepaalde strenge en toch gemoedelijke vorm van geloven en zo meer. Die wereld bestaat niet meer. Er zijn nog zat roomse mensen, maar die wereld is er niet meer.

Nou goed, van het rijke gereformeerde leven is er ook al eens zo'n tentoonstelling geweest, waar je een huiskamer anno 1934 zag met een harmonium en een pendule en een rol King. Dat is natuurlijk ook voorbij en in die zin is het een open deur om te zeggen dat 'het gereformeerde leven' niet meer bestaat. Maar ik had niet de indruk dat de spreker op de Opbouw-vergadering aan spruitjeslucht en sudderlappen dacht. Ik werd door zijn uitspraak geraakt en neem dat nu maar

als werktitel over: het gereformeerde leven bestaat niet meer. In hoeverre is dat waar? Hoe komt dat en wat doen we ermee?

Nestgeur

Het gereformeerde leven – dat heeft iets te maken met gemeenschappelijke opvattingen over geloof, bijbel, kerk en samenleving. Het gaat om normen die je deelt, maar ook om een nestgeur, een manier van praten en omgaan met elkaar. Waardoor je je vanzelfsprekend thuis voelt als je van het ene naar het andere deel van het land verhuist en de plaatselijke kerk opzoekt. Waardoor je ook met elkaar een wij-gevoel hebt, een gevoel van bij elkaar horen. Voor de een als een warm bad, voor de ander een bekneling en voor de derde een bastion dat verdedigd moet worden.

Ik denk dat bijna iedereen herkent, dat dit gereformeerde leven niet ver van verdwijning is. Het is moeilijk te grijpen en tegelijk met de handen te tasten. Daarom probeer ik een paar factoren daarvan op een rijtje te zetten. Daar moet ik vooraf even bij zeggen: ik besef heel goed, dat dit niet in al

Er is export van mensen en import van ideeën in twee richtingen

onze gemeenten op dezelfde manier verloopt. Mijn horizon is maar beperkt en wie weet zijn er mensen die zeggen: nooit iets van gemerkt bij ons thuis. Negeert u dan deze artikelen gerust. Of leg ze opzij voor over twee of drie jaar.

De grote lijn lijkt me duidelijk. Er zijn twee grote aantastingen van het gereformeerde leven. Dat zijn de secularisatie en de evangelische beweging. Het is raar om ze in één adem te noemen en ik haast me ook om te zeggen dat ik ze niet over één kam scheer, maar feit is wel dat ze beiden bijdragen aan de teloorgang van het gereformeerde leven. En wel op twee manieren: de gereformeerde wereld exporteert leden en importeert

gedachten naar deze twee kanten. Het is al heel duidelijk, dat we aan beiden leden verliezen. Zouden er onder ons nog veel mensen zijn die de pijn niet kennen van familieleden die kerk en geloof vaarwel hebben gezegd? En zouden er nog veel gemeenten zijn zonder de pijnlijke herinnering aan de overstap van een of meer gezinnen naar 'de evangelischen'? Dat noem ik onze export.

Import

Tegelijk importeren we ook. Een enkele keer komen er mensen over, maar bovenal importeren we ideeën. Wat import uit 'de wereld' betreft: we zitten op school met ongelovigen, onze collega's weten van geen kerk en 's avonds kijken we TV volgens een patroon dat (zo blijkt uit onderzoek) nauwelijks afwijkt van de pulp waar die anderen naar kijken. Geen wonder dat we ideeën over samenwonen, echtscheiding, geldbesteding en zo meer importeren. Dat gebeurt vaak onbewust. Overname vanuit de evangelische hoek gebeurt meestal meer bewust. Ik ken geen Nederlands Gereformeerde Kerk waar niet geëxperimenteerd wordt met Opwekkingsliedertjes of meer persoonlijke bijbelstudie-kringen of gemeente-opbouw. En ik ken geen collega die niet met vragen loopt over welke koers hij hierbij moet varen. Daar heb je natuurlijk die beperking weer: ik ken niet iedereen en ik kom niet overal. Maar toch.

Dat lijkt me de grote lijn: het gereformeerde leven staat onder druk door export van mensen naar 'de wereld' en 'de evangelischen' en door import van ideeën uit beiden. Leest u daar s.v.p. nog niet meteen afkeuring of bijval uit; ik probeer eerst te beschrijven en ga daar nu mee verder door verschillende waarnemingen door te geven.

1. Eerst is daar natuurlijk de kerkelijke verdeeldheid. De gereformeerde wereld kan niet eens bestaan als er zoveel varianten zijn. Reformatorische kinderen herken je aan de kleding (vooral van de meisjes) en vrijgemaakte volwassenen aan de organisaties en tijdschriften. Ik denk zelf dat er bij al deze varianten van 'het gereformeerde leven' wel iets in beweging is,

maar ik beperk me toch maar tot ons kleine kringetje.

2. In onze kerken wordt 'Nederlands gereformeerd zijn' steeds minder vanzelfsprekend. Jongeren die voor werk of studie verhuizen blijven vaak thuis lid en als ze zich later bij de zusterkerk in hun nieuwe woonplaats aansluiten, is daar iets of iemand bijzonder aansprekend geweest. Gezinnen die verhuizen wachten vaak een poos met het inleveren van de attestatie omdat ze „zich eerst eens oriënteren”.

3. Anderzijds: mensen die zich bij ons voegen hebben meestal geen idee wat Nederlands Gereformeerd betekent. Laatst voegde zich iemand bij ons die door God geroepen was en toen naar een bijbelgetrouwe kerk ging zoeken. Ze wist over ons niets anders dan dat er op de muur stond 'Dient de Here met vreugde'. Maar dat begreep ze wel precies, want dat 'met vreugde' was inderdaad het onderscheid met de andere kerken waar ze geweest was...

4. Daarnaast ken ik een flink aantal van onze kerken waar mensen van andere richting bewust een (al of niet tijdelijk) onderdak hebben gezocht en gekregen. Baptisten die in de buurt geen gemeente weten; doopsgezinden die het in eigen kring niet kunnen vinden; en zelfs zusters van een protestantse orde herinner ik me. Doorgaans is in zo'n geval afgesproken dat deze leden geen ambt kunnen vervullen. Ze dragen natuurlijk wel bij aan de veelkleurigheid van de gemeente.

Deze eerste vier punten laten feitelijke verschillen zien. Pijn doen ze ons meestal niet echt. Zelf vind ik het eigenlijk wel mooi als de gemeente steeds veelkleuriger wordt. Maar ja, 'het gereformeerde leven'? Dat wordt er beslist diffuser van. En het aantal lezers dat op Opbouw geabonneerd blijft omdat dit zo hoort, ook al doen ze er nooit het bandje vanaf, dat groeit er ook niet echt door. En het beleid dat onder 4. genoemd is, daar sta ik helemaal achter. Maar 't stelt je wel eens voor lastige vragen!

Gereformeerde zede

5. Tot het gereformeerde leven hoort ook iets als een gereformeerde zede. Dit is nog iets anders dan normen (daar kom ik nog op). De zede is meer dat je weet wat je aan elkaar hebt. Wat voor kleding je draagt, welk woordgebruik je gemeen hebt en dan liefst ook een eenheid in gebruiken en opvattingen. In kleding-voorschriften zijn we nooit zo sterk geweest en

eigen gebruiken ben je je zelf niet zo bewust. Dus misschien vindt u het onzin: gereformeerde zede. Maar goed, als bijvoorbeeld het bezoek aan de middag-diensten terugloopt, dan gaat het niet om de overtreding van een gebod Gods.

Toch knaagt het bepaald aan ons gereformeerde leven en dan niet in de zin van spruitjeslucht. Begrijpt u dat je hier alleen aan vast kunt houden als je het besef hebt: daar moeten we samen achter staan?

6. Normen – dat is een veel gevoeliger onderwerp. Ik herinner me dat een oudere dominee iets gevraagd werd over echtscheiding en dat hij geschokt reageerde: zoiets gebeurt onder ons niet! Welnu, dat gebeurt onder ons dus wel en niet zo'n beetje. Op dit punt kan ik er niets moois of luchtigs

*Ik mis
het juiste
antwoord,
namelijk
dat je zonden
vergeven zijn!*

in zien dat we de normen van de wereld geïmporteerd hebben. Waar zit 'm dat nou in? Is het de televisie die het ons voortdurend als vanzelfsprekend presenteert; is het een culturele ontwikkeling waarbij we meer aan persoonlijke ontwikkeling denken dan aan gezamenlijke verantwoordelijkheid? Feit is dat we de stroom van echtscheidingen niet kunnen stoppen. Hoe ver zou de pastorale benadering onder ons uiteenlopen? Ik weet niet eens of die benadering wel zo ver uiteenloopt. Wanneer er geen apert overspel aan de orde is, worden er dan nog tuchtmaatregelen genomen? Bij een van onze kerkelijke bureaus las ik onlangs een beschouwing over de vraag of het wenselijk is om echtscheidingen te noemen bij de afkondigingen, ja dan nee. Dan ben je toch een aardig eind opgeschoven.

En overigens wijst onderzoek bij jongeren uit, dat ze over 't beroemde onderwerp 'sex voor het huwelijk' opmerkelijk ruim denken. Dat bleek onlangs bij de vrijgemaakten, maar jaren geleden werd onder ons 't zelfde al aangetoond. Toen ik onlangs in de preek besprak dat de Here wil dat we trouwen in plaats van te gaan samenwonen, toen hoorde ik uit de gemeente dat een jongedochter dit wel zo'n nieuwigheid vond... Wat doen we hiermee, broeders en zusters?

Voordat u nu denkt, dat dit een lange boetpreek wordt, teken ik er wel bij aan dat het hier om een onderwerp gaat dat de kerk *nooit* op orde gehad heeft; als je de particuliere vragen van Middelburg 1581 leest, dan krijg je daar ook rooie oortjes van. Toch: toen werden de vragen openlijk gesteld en nu laten we 't maar waaïen.

Andere vragen

7. Nu een punt dat dichter bij het hart van 't kerkelijk leven ligt. De vragen waar mijn catechisanten mee zitten, zijn niet meer de vragen waar het in onze kerkelijke papieren over gaat. Ik bedoel nu de vragen van zonde en genade, van ambt en sacrament. Wel te verstaan: ik heb het dan over positieve jongelui, die echt bezig zijn met de vraag of en hoe ze ook op school voor hun geloof uit durven komen. Zou dat iets zeggen over het gereformeerde leven? Ik worstel met de verleiding om nu al in te gaan op de vraag hoe hiermee om te gaan, maar ik zou eerst signaleren. Toch vast dit: ik vraag aan m'n catechisanten die belijdenis willen doen uiteraard altijd *waarom* ze die stap willen zetten. Wat hen drijft om hun geloof publiek te belijden. Dat is het mooiste wat er is: wat kunnen jonge mensen dan vrijmoedig getuigen van wat God gedaan heeft in hun leven! Tegelijk herinner ik me heel goed dat ik vroeger wel eens moest fronsen vanwege de antwoorden die er kwamen. Antwoorden als: – ik heb hier in de kerk een rust ervaren, die ik nergens gekend heb. – als ik 's nachts bang ben, dan vraag ik God om bij me te zijn en dan gaat het weer goed. – ik ben heel blij dat het geloof richting geeft aan mijn leven.

Ja, als ik deze antwoorden nu lees dan ben ik er erg dankbaar voor. Maar ik zeg eerlijk, dat ik vroeger wel eens dacht: ik mis het juiste antwoord, namelijk dat je zonden vergeven zijn! Ik geloof nog steeds dat dit de kern is en u mag er op rekenen dat het altijd aan de orde komt. Maar Jezus' werk was toch ook breder dan dat? Meester, men zoekt u wijd en zijd, komend langs velerlei wegen. Dat is de werkelijkheid van vandaag.

8. Dan zijn er op verschillende plaatsen moeilijkheden met de eigen predikant. We lazen pas over de losmaking van een collega, maar dat is zeker de enige plaats niet waar deze problemen spelen. Ik weet niets van de situatie in Maastricht en daar heb ik het dan ook niet over. Wel over het onloochenbare feit, dat de positie van een predikant

veranderd is. Ik zie dit ook als een symptoom van het verdwijnen van het gereformeerde leven. Ik heb het niet over plaatsen waar de predikant onoirbare dingen gedaan heeft, maar over plaatsen waar men concludeert: dominee functioneert niet goed. Vroeger gebeurde dat natuurlijk ook, maar dan droeg je dat. Soms decennia lang. Deels uit respect voor het ambt, deels ook omdat dominee toch iets verzorgde waar een gewoon mens zich liever buiten hield: het contact met God en de omgang met ernstig zieken. Van dat voetstuk is dominee af gehaald en nu meten we hem aan de vraag of hij inspirerend overkomt en iets voor de mensen betekent. Ik denk dat dit niet anders kan, maar het is wel een echte verandering!

Ik weet waar ik 't zoeken moet

9. Nog een signaal van verandering. Natuurlijk ken ik veel ouders die zich bezorgd afvragen hoe het met het geloof van hun kinderen is. Maar weet u dat ik veel jongeren spreek, die op dit punt bezorgd zijn over hun ouders? Zelf hebben deze jongeren een verdieping van het geloof meegemaakt die meestal neerkomt op import uit evangelische hoek. En dan zitten ze ermee, dat hun ouders *nooit* over hun geloof spreken. Ergens was een moeder ernstig ziek en haar dochter wist zich geen raad omdat ze zich echt afvroeg hoe moeder er voor stond. Terwijl moeder heel meelevend was en zo meer. Dit is ook een symptoom. Vroeger zou het ruim voldoende zijn als er ergens in de familie één was die moeder ooit had horen zeggen: „ik weet waar ik 't zoeken moet”. Dat was het gereformeerde leven, dat je aan een half woord genoeg had, omdat je kaders van vanzelfsprekendheid had. Die kaders zijn er niet meer en dus is het ook niet genoeg. Niet alleen wanneer uw kinderen bezorgd zijn over u, maar ook als ze dit juist niet zijn omdat ze vervreemden. „Ik heb mijn ouders nooit horen bidden” – zo hoor ik dan.

10. En tenslotte de diepste laag van verandering. Ik bespeur rondom om mij heen (en dus ook in mijn eigen hart) diepe sporen van onzekerheid over de manier waarop we gewoon zijn om te gaan met de Bijbel. Bedenkingen bij onze stijl van bijbelkringen, vragen over de aanpak van preken, twijfels over Gods bedoeling voor onze tijd. Dat grijpt diep in en daarom wil ik dat pas uitwerken wanneer er ook meer van kan zeggen. Volgende keer dus?

Genesis

H. van Winkelhoff, Amstelveen

Al geruime tijd ligt er op de tafel van de redactie een artikel van ds Winkelhoff waarin deze reageert op eerder gepubliceerde artikelen van dr. Van der Dussen over het begin van de bijbel. Nu pas doet zich gelegenheid voor om deze reactie te plaatsen.

Mee eens, maar wel vragen

In December '94 verschenen er van de hand van A. vd. Dussen drie artikelen over Genesis 1. Hij gaf daarin aan hoe de spanning tussen geloof en wetenschap, tussen het bijbelse scheppingsbericht en de natuurwetenschap zou kunnen worden weggenomen.

Zij moeten allebei op hun eigen terrein blijven en ervoor waken niet de grenzen te overschrijden. Zo kan verwarring worden vermeden. Verwarring die ontstaat wanneer we beiden willen harmoniseren (zie het eerste artikel in nr.24). Die artikelen lezend, met name de laatste paragrafen van het derde artikel, denk ik: „ja, helemaal waar.” Op deze dingen doordenkend, komen er toch wel vragen bij mij naar boven. Bijv. hoe precies liggen die grenzen van het bijbelse scheppingsbericht en de natuurwetenschap? Wie bepaalt die?

Theorie en scheppingsbericht

Onlangs (beter laat dan nooit) las ik het boekje van A. van den Beukel, de Dingen hebben hun Geheim. Hij noemt daarin hetzelfde voorbeeld als A. van der Dussen: de wetenschap die pretendeert het bijbelse scheppingsgeloof overbodig te kunnen maken met de resultaten van wetenschappelijk onderzoek (blz.100-103).

Dat dit grensoverschijding en overschatting van de natuurwetenschap is, dat begrijp ik wel en ik stem daar ook mee in.

De natuurwetenschap laat het echter niet bij onderzoek, maar wil ook tot een theorie komen.

Unificatie is de term die van den Beukel in zijn boekje gebruikt (blz.31). Vooral in die theorievorming komen er naar mijn idee botsingen met het bijbelse scheppingsbericht. Immers, de natuurwetenschap (geolo-

gie, biologie, astronomie) is niet slechts geïnteresseerd in het zijn van de dingen, maar ook in hun wording en er wordt gezocht naar een samenhang tussen de resultaten van onderzoek en als die is gevonden, dan komt men tot een theorie waarmee men wording en zijn van de dingen wil verklaren. Ik twijfel eraan of de evolutietheorie (die overigens door de ontdekkingen van de laatste 15 jaar behoorlijk 'gefacelift' moet worden) niet in botsing komt met het bijbelse scheppingsbericht en dan heb ik het niet over de vraag of bijv. de scheppingsdagen letterlijk dagen van 24 uur waren of lange, geologische tijdperken.

Een voorbeeld

Ik zoek het in iets existentiëlers: de vraag naar de oorzaak van dood en strijd en neergang in de wereld. Die

*Aan
het scheppings-
verhaal
liggen m.i.
dus echte,
waargenomen
en beleefde
gebeurtenissen
ten grondslag*

vraag wordt in de bijbel beantwoord met de zonde van de mens die zelf God wilde zijn. Voordat de mens zondigde was het anders. De dieren aten namelijk elkaar nog niet op, maar God gaf ze het groene kruid te eten (Gen.1:30).

Dat is het beeld dat de auteur van Genesis mij aanreikt en dan lees ik dit gedeelte toch niet natuurwetenschappelijk maar ik neem gewoon over wat wordt meegedeeld: er is een tijd geweest dat de dieren niet elkaar, maar gras en gewas aten. Waarmee natuurlijk niet is gezegd dat de dieren onsterfelijk waren en ook niet dat Adam en Eva onsterfelijk waren'. En blijkens Genesis 3:15-19 was de moeite in het kinderen baren en in het bewerken van de aardbodem oorspronkelijk niet aanwezig in de wereld. De natuurwetenschap zal echter wijzen op het vele miljoenen jaren durend proces van strijd in de natuur zelf, van het recht van de sterkste en

van degene die zich het best aanpast aan de omgeving die verandert. Uiteindelijk winnen de zoogdieren het zelfs van de dinosaurussen die in no time zijn uitgestorven en uiteindelijk is het de mens die het hoogste reikt en op dit moment de succesvolste levensvorm is.

Zo is het beeld dat de natuurwetenschap mij aanreikt. Ik vraag me dan af wat ik daarmee moet. Moet ik dit accepteren met het besef dat de eerste hoofdstukken van Genesis mij geen natuurwetenschappelijke informatie bieden en moet ik het verhaal van de zondeval dan zien als een poging om het kwaad in de wereld te verklaren en meer niet? Of maak ik hier een vals dilemma?

Een andere wereld?

Als ik die vele miljoenen jaren oude wereld met zijn vele geologische tijdperken voor me zie, dan zie ik helaas niet de veilige wereld van Genesis 1 (zie artikel 2, Ozonlaag). Het is een wereld die niet anders is dan de huidige. Volgens de geologie zijn er legio rampen geweest in het verre verleden waardoor het milieu door de natuur zelf ingrijpend werd aangetast en waardoor vrijwel al het leven op aarde werd uitgeroeid. De wereld van Genesis 1 komt mij anders voor: het is een wereld waarop de mens zonder vrees op het toneel kan verschijnen. De dieren eten groen kruid en laten zich gewillig door de Here bij de mens brengen om een naam te ontvangen (Gen.2:20). Heeft de auteur van Genesis hier zelf een ideale wereld getekend en weten we op grond van de natuurwetenschap nu wel beter?

Naar mijn idee raken we hier het Godsbeeld. Accepteren we de gangbare evolutietheorieën, dan is God inderdaad ruiger dan we denken of hadden gedacht². Dan horen dood, lijden, de strijd er van scheppingswege al bij. Dan is de wereld zoals we die ons voorstelden op grond van de eerste hoofdstukken van Genesis, een idyllische wereld geweest. De leeuw at gras naast het schaap, maar helaas, het klopt niet. Het was een sprookje, een Bambi-wereld.

Moeten we dit accepteren of maakt de wetenschap zich toch niet schuldig aan grensoverschijding door een theorie op te stellen waarmee men te veel wil verklaren?

Moeten we alle resultaten van de wetenschap in haar onderzoek van zijn en wording van de dingen, maar

accepteren en is de meta-fysica, het geheim achter de dingen, het terrein van het geloof? Is deze scheiding niet wat kunstmatig?

Nog een vraag: hoe ziet het kader van de christen-wetenschapper eruit? Is het voldoende als hij gelooft dat God de wereld heeft gemaakt en mag hij de wording van de mens zoals die in de wetenschap wordt beschreven zonder meer accepteren of hoort de schepping van de mens zoals beschreven in Genesis 1 en 2 ook bij dat kader? Het maakt m.i. wel enig verschil.

Dit zijn zo enige vragen die mij op het hart en op de lippen liggen.

Waar gebeurde dingen

Tenslotte dit n.a.v. artikel 2 (Veiligheid en Ozonlaag): het is helemaal waar dat de diepe zin van Genesis 1 slechts wordt ontsloten voor wie er evangelieverkondiging in wil horen, maar dat moet de realiteit van de wereld die wordt beschreven in haar wording en zijn niet teniet doen. De wonderen die Jezus deed waren evangelieverkondiging en het is natuurwetenschappelijk niet te verklaren hoe water in wijn veranderde, maar het symbolische van dit wonder doet de echtheid van de wijn niet teniet.

Die wateren boven het uitspansel waren er echt en de mensen wisten daar ook van. De aarde was eens woest en ledig en ook dat was de mensen niet onbekend: denk aan de wereld tijdens en vlak na de zondvloed.

Na die zondvloed werden de wateren onder en boven van elkaar gescheiden en vloeide het water op aarde terug in bekkens zodat het land weer tevoorschijn kwam. De planten gingen weer groeien, dieren kwamen weer terug en ook de hemellichten werden weer zichtbaar doordat de dikke regenwolken verdwenen. Er zijn nogal wat overeenkomsten tussen het scheppingsverhaal en dat van de zondvloed³. Aan het scheppingsverhaal liggen m.i. dus echte, waargenomen en beleefde gebeurtenissen ten grondslag.

Noten:

- 1 Zie hierover G.C. Berkouwer, *Dogmatistische Studiën, de Zonde II*, blz. 321, 322. Ook bij K. Schilder in zijn *Heidelbergsche Catechismus III*, blz. 147 e.v.
- 2 Wending 14 (1959), blz. 336-351: *God en de chaos*. Aangehaald in Anders Gezegd, H.M. Kuitert, blz. 27.
- 3 Commentaar op het Oude Testament, Genesis I, W.H. Gispen, blz. 247.

Boekbespreking

De Gideons-fakkel

Charles Colson, oud-medewerker van president Nixon, schreef de roman *De Gideons-fakkel*. Hoofdfiguren: de Amerikaanse president en zijn naaste medewerkers. Verder de vrome dominee David Seaton en zijn agressieve broer. Het verhaal draait om de tegenstelling tussen pro-lifers en pro-choicers (tegen abortus of voor vrije keus). Seaton preekt tegen tolerantie, maar evenzeer tegen het gebruik van geweld (Romeinen 13). Het plan 'Gideons-fakkel' beoogt de 'vijand' (geweldloos) in verwarring te brengen, zoals Gideon deed met kruiken, fakkels en bazuïnen. Als het publiek zich zet om naar het nieuws te kijken, brengen medewerkers van Ds. Seaton een gruwelijke abortus op het scherm: tijdens de geboorte wordt hersenweefsel uit het hoofdje van een zesmaands baby gelepeld ten behoeve van de farmaceutische industrie. De uitzending wordt een flop. Het grote publiek is alleen maar razend omdat religieuze hijackers hun TV-zender durfden te kapen. Dat brengt de oud-Vietnamstrijder Alex tot radicalisering. Een gloednieuwe abortuskliniek wordt opgeblazen. Alex wordt in een vuurgevecht neergeschoten. Ds. Seaton krijgt in een geruchtmakend proces levenslang. Als hij zich in de gevangenis inzet voor een jonge moordenaar die door oudere criminelen wordt opgeëist voor 'sexual abuse' wordt hij neergestoken en sterft. Het belang van het boek ligt in de discussie tussen bijbelgetrouwe en links-republikeinse regenten over de vraag of 'goede mensen' zonder goddelijke normen het land kunnen besturen. Vgl. onze discussie met 'paars'. Verder in de gesprekken binnen de pro-life-kring. Volgens Alex is er weer een holocaust aan de gang. Precies als in de Nazi-tijd is de kerk onvergeeflijk slap. Christen-zijn betekent je met je leven inzetten voor de ongeborenen. De diepe ernst van de discussies tussen de broers is beschamend voor de berusting die wij tentoonspreiden. Hoe knap dat een boek vol geschiedenis en jurisprudentie zo spannend blijft! Details van het Witte-Huis bestaan zoals hier gegeven, kunnen alleen bekend zijn bij iemand die er in en uit placht te gaan. Als Watergate-veroordeelde en directeur van de Prisoners-Fellowship kent Colson de toestanden in de gevangenissen van binnen uit. Onlangs nam de Amerikaanse senaat een wet aan tegen het winnen van foetaal hersenweefsel. President Clinton heeft deze wet echter nog niet ondertekend, zodat deze praktijken nog steeds legaal zijn. Dat maakt het boek actueel, ook tegen de achtergrond van de successen van Pat Buchanan. Hopelijk komt er van deze Engelse roman gauw een Nederlandse vertaling.

Betreft: Charles Colson en Ellen Vaughn, *Gideon's Torch*, Word Publishing Dallas, Texas, 1995, 554 blz. ISBN 0-8499-1146-X.

G. v.d. Brink, Veenendaal

Geplande variatie

H. Algra, Den Helder

Mensen zijn vaak geneigd om houvast te zoeken in regels. Op zichzelf genomen zijn regels ook goed. We hebben regels nodig, anders zou het leven een chaos worden. Denk alleen maar eens aan het verkeer.

Toch kent het hanteren van regels ook zijn schaduwkanten. Mensen kunnen meer gaan denken en handelen naar de letter dan naar de geest van de wet. De manier waarop de rabbijnen in de tijd van Jezus omgingen met regels en voorschriften is daar een voorbeeld van. Ook in de ontwikkeling van kinderen zien we zulke voorbeelden. Peuters en kleuters denken zwart-wit. Soms is het eten een probleem en weigert de koppige peuter zelfs het lekkerste eten. Er kan ook het omgekeerde gebeuren: de nauwgezette kleuter die zelfs zijn bordje leeg eet als hij ziek is, want dat hoort nu eenmaal zo.

Geplande variatie

Een psycholoog met veel ervaring in de zorg voor verstandelijk gehandicapten (Jacques Heijkoop) spreekt regelmatig over het thema 'geplande variatie'. Hij wijst erop dat zowel verstandelijk gehandicapten als de mensen die met hen omgaan de neiging hebben om hun houvast in regels te zoeken. Zijn stelling luidt daarom: „Als je de regel vaststelt, moet je meteen afspreken waar je uitzonderingen maakt.” Hij noemt dat: 'geplande variatie'. Het is een beetje een paradoxale term, maar de bedoeling is duidelijk. Zoek niet teveel je houvast in regels, want dan gaan de regels jouw handelen beheersen. De regels gaan in de opvoeding zelfs tussen jou en het kind in staan, zodat je aan de opbouw van een relatie onvoldoende toe komt. Regels worden steeds krampachtiger en steeds nauwgezetter geformuleerd, want alle mazen in het net moeten worden gedicht. Zowel de opvoeder als het kind wordt dan dus het slachtoffer van die regels. Ze zijn niet meer vrij, maar een slaaf.

Regels in de kerk

In dit verband kunnen we denken aan regels binnen de kerkelijke gemeenschap. Ook in de kerk zie je de nei-

ging om alles in regels vast te leggen. Opnieuw is dat niet erg, want regels zijn nodig in het menselijk, en dus ook in het kerkelijk verkeer. Maar: ook in de kerk kunnen mensen het slachtoffer van hun eigen regels worden. Dan gaan de regels het denken en het handelen beheersen. Ik ben wel eens bang dat de regels dan tussen God en de mens in komen te staan. Iets moet precies op een bepaalde manier gebeuren, omdat het ooit zo is afgesproken. Als iemand zich niet precies aan die regels houdt, roept dat angst op. De keerzijde van die angst is nog verdrietiger: een gemeentelid dat zich niet aan de regels houdt, wordt

Het christelijk geloof kent wel regels, maar centraal staat de relatie

gewantrouwd. Aan de andere kant zien we ook wel eens mensen die zo bang voor iedere regel zijn dat ze alles wat vastgelegd wordt afwijzen. Ze wijzen ook iedereen af die ergens afspraken over wil maken. Ook die mensen kunnen in de praktijk het slachtoffer zijn van regels. Niet de relatie tussen broeders en zusters, maar de regel staat centraal....

Rituelen in de godsdienst

Wie het verschil wil zien tussen het christelijk geloof en andere godsdiensten, moet maar eens kijken naar de functie van de rituelen in de verschillende godsdiensten. Zelfs de kleinste afwijking van een bepaald ritueel wordt direct gezien als heiligschennis. Iets dichterbij huis: Luther stond enorme angsten uit dat hij bij de mis één kleine handeling of één klein woord verkeerd zou doen. Die angst beheerste zijn hele denken zozeer dat hij aan de werkelijke betekenis van het offer van Christus voor zijn leven niet meer toekwam.

Wrijving tussen de generaties

We zien het spanningsveld over regels en afspraken terugkomen in de omgang tussen ouderen en jongeren. In zijn prekenbundel 'Waagstukken' (Kok/Voorhoeve, 1994) schrijft

Ds. J. Kranenburg over de wrijving tussen de generaties, die mede te maken kan hebben met de wijze waarop de traditie gehandhaafd wordt. „Er moet een boodschap door de rijen... Maar er moeten ook antwoorden komen die de jongeren niet zomaar kant en klaar van de ouderen kunnen overnemen. Daarom moeten ouders geen dag te lang tussen God en de kinderen in blijven staan. Dat is in de traditie en in de opvoeding misschien het allermoeilijkste: het ogenblik kiezen waarop je opzij moet. Opzij met je regels en je antwoorden.” Dat spanningsveld geldt overigens zeker niet alleen ouderen en jongeren. De gemeente van Christus bestaat uit heel verschillende mensen. Broeders en zusters waarvan je je vaak niet voor kunt stellen dat ze allemaal lid zijn van dat ene gezin van de Heer. Wat zou het jammer zijn als de regel van de één een belemmering vormt voor de ander. Als de regel tussen God en de mens komt te staan.

Geestelijk rijker

Misschien is dat begrip van die 'geplande variatie' in de kerk zo gek nog niet. We spreken af dat we op een bepaalde manier zullen handelen, maar tegelijk bedenken we dat er uitzonderingen zijn. De 'variatie' is het feit dat het soms anders gaat. Het 'geplande' wijst niet persé op een van tevoren bedacht plan. Daar gaat erom dat je weet waarom je iets op een bepaalde manier doet, dat het soms ook anders kan en waarom je dan andere keuzen maakt. Dat wil in het christelijk geloof zeggen dat je je handelen altijd laat leiden door de relatie tot God. Sta ik met mijn regels God in de weg of dien ik de verbreiding van het Koninkrijk? We zijn niet eindeloos op een menselijke manier bezig met het dichten van de mazen in het net, maar we laten ook een weg open. Dat zou eigenlijk best een goede oefening voor onszelf kunnen zijn. Je mag best afspraken maken: over de liturgie, over de liederen die we zingen, over de omgang met elkaar, over de inhoud van de catechisatie. Om een voorbeeld te noemen: een liturgie mag geen keurslijf worden, waar we nooit van af kunnen wijken. De ontmoeting met christenen uit andere landen laat ons zien hoe verrijkend hún eredienst voor ons kan zijn. De dienst verloopt anders, maar we worden er geestelijk

vaak rijker van. Daar gaat het toch ook om?

Een oud verhaal

Is dit niet een oud verhaal wat we al lang weten? Ja, maar het komt steeds weer terug. En wat betekent dit nu voor de praktijk? Dat laat ik (bewust) open.... Maar is dit toch niet alleen maar een horizontaal en intermenselijk verhaal? Nee, zo is het toch niet bedoeld. We laten op deze manier misschien ook eerder een weg naar en van Boven open. Het christelijk geloof kent wel regels, maar centraal staat de relatie.

Opvoeding

„Het kind dat de wet niet leert maakt zelf wetten. Genade-loze wetten, ruste-loze wetten.”

„Agressie is vaak gebrek aan assertiviteit. Assertiviteit is immers, het kunnen verwoorden van gevoelens.”

Rens Filius, christen psycholoog

„De pedagoog moet bij zijn invoering van kinderen in de wereld, deze wereld niet alleen pedagogisch vertalen, hij moet er zelf in geloven. Hij moet voor zichzelf helderheid hebben en dat ook kunnen overdragen, volgens welke waarden en normen het hopen op de toekomst gerechtvaardigd is.”

Lea Dasberg

„In onze angst om destructieve ouders te worden, weigeren we vaak om ouder te zijn. We doen afstand van ons ouderschap en dragen de verantwoordelijkheid over aan vreemden.”
(vertaling uit het engels)

M. L'Engle, A circle of quiet

Ons geboortebewijs

(Rom. 8:23)

C. van Dijk, Utrecht

Uit het blad van de N.G. Kerk in Utrecht nemen we op verzoek graag onderstaand artikel van de classicus C. van Dijk over.

Het heil wordt in het Nieuwe Testament meermalen aangeduid als een erfenis: 1 Petr. 1:4 een onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard wordt; Rom. 4:13: Abraham had de belofte dat hij erfgenaam van de wereld zou zijn; Rom. 8:17: de gelovigen zijn erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus. Zij mogen dan ook zonen van God heten. Om recht op een erfenis tot gelding te brengen moet een identiteitsbewijs worden overgelegd. Zo was het reeds in de Oudheid. Is het gezin van ouders en kinderen een grondvorm in onze samenleving, in de Romeinse wereld was dat de familia. Daarin vormde de pater familias met vrouw en kinderen en de tot het huis behorende slaven een samenlevingsverband. In zo'n familia kon het voorkomen dat een kind geboren werd uit een slavin door de heer verwekt. Wanneer zo'n kind de vader ter harte ging, kon het kind worden geëcht, als wettige zoon worden aangenomen. Daartoe werd een geboortebewijs opgemaakt, waardoor het kind onder de rechtmatige erfgenamen werd opgenomen. Door dat geboortebewijs werd de rechtspositie van het kind zeker gesteld. Het was de 'eerste gave' aan het kind.

'Eerste gave', het Griekse woord hiervoor werd met name gebruikt als aanduiding voor de eerstelingen van de oogst, die aan de godheid werden gewijd; vervolgens ook in meer algemene zin voor de eerste in een reeks waarop nog velen volgen. (Zo b.v. 1 Kor. 15:23 Christus als eersteling van de opstanding der doden). Zoals een woord naast een algemene een specifieke betekenis kan krijgen (b.v. woord = bijbel) zo heeft – zoals uit gevonden papyri bekend is – het Griekse woord voor 'eerste gave' een specifieke betekenis van geboortebewijs gekregen. In Rom. 8:23 wordt de Heilige Geest als 'eerste gave' genoemd. In een gemeente als die van Rome, waar

spanningen tussen Joden- en heidenchristenen hoog konden oplopen, waar de apostel christenen uit de heidenen herinnert aan de (voor)rechten der Joden, hun 'aanneming tot kinderen' en joden vermaand worden te erkennen dat door het geloof Abraham een vader zou zijn van onbesneden gelovigen uit de heidenen (Rom. 4:11) – in die gemeente heeft men bij het voorlezen van deze brief in Rom. 8:23 gehoord dat de Heilige Geest het geboortebewijs was op grond waarvan ook heidenen hun hoop mochten vestigen op de toekomst waarin ze als zonen deel zouden krijgen aan de erfenis, de heerlijkheid van de kinderen Gods. Ze behoeven niet meer op te zien tot God in een geest van slavernij, maar als kinderen tot hun Vader (Rom. 8:15 e.v.). Ze hebben ontvangen de Geest van het zoonschap. Die Geest getuigt – een rechtsterm – met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn. Als kinderen (aangenomen) zijn ze erfgenamen van een van vergankelijkheid tot heerlijkheid bevrijde wereld. Want God, die de harten kent, heeft getuigd door hun evenals de Joodse discipelen de Heilige Geest te geven (Hand. 15:8). En hieraan onderkennen wij de Geest Gods – ons geboortebewijs –: iedere geest die belijdt dat Jezus Christus in het vlees is gekomen, is uit God (1 Joh. 4:2).

Van de oude vrouw en haar verdriet

(Lukas 2:36-38)

J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika

Met de zeer oude Hanna verkeren we in hetzelfde klimaat als dat van Simeon over wie we het in het vorig nummer hadden. Al liggen de accenten wel heel wat anders. Ook zij staat in de kerk alleen met haar verwachtingen van de komende Messias. Zij wordt profetes genoemd zoals eens Debora. Wanneer de Heer een boodschap had, koos Hij daar af en toe Hanna voor uit. Haar werd het Woord van God toevertrouwd om het aan anderen door te geven. Ik denk niet dat het Sanhedrin er ooit oren naar heeft gehad. Verder dan dat kleine groepje, het conventikel in de kerk dat in de Messias verlossing voor Jeruzalem verwachtte, kwam het niet. God zweeg in alle talen tegenover de kerkeraad.

Natuurlijk was er een groot verdriet in haar leven. Dat ze al ruim 60 jaar weduwe was, dat ze eenzaam was, dat ze niets meer had om naar uit te zien met haar 84 jaren. Misschien heeft ze met al die jaren achter zich met een weemoedige glimlach teruggekeken naar haar jeugd. Heeft Edersheim (I, 200) gelijk dat de stam van Aser bekend was om zijn mooie meisjes, dan horen we haar als oude vrouw tegen de meisjes van Jeruzalem zeggen: wees maar blij met je mooie jaren van schoonheid; toch zijn er dingen die belangrijker zijn; mijn schoonheid was ik al gauw kwijt maar mijn God heb ik behouden. En naar de Messias blijf ik uitkijken. En dat verdriet dan? Nee, dat was niet haar weduwestaat of de druk van haar 84 jaren. Was er iets in de tempel te doen, zij was er. Het morgenoffer, het middaggebed, de familieoffers, de reinigingsceremoniën zoals Maria die juist had ondergaan, de lossingen, de grote feesten; wat ook al, Hana was er te vinden. Daar had ze nu tijd voor gekregen. Veel was er wat ze te wei-

nig had; wat ze teveel leek te hebben was tijd. Nee, toch niet. Al haar tijd besteedde zij nu aan de tempel. Laat ik de lezer aanstonds geruststellen; er komt geen aansporing uit om meer naar de kerk te gaan of zoiets. Ik wil alleen aan het Hanna-geval demonstreren dat het in haar leven normaal, zo u wilt natuurlijk was verlopen. Als getrouwd vrouwtje vroeger druk bezig thuis met minder tijd over voor de tempel, maar door haar weduwe-zijn en haar eenzaamheid nú alle gelegenheid meer met de dingen van de Heer bezig te zijn. Dat is voor een Christen toch natuurlijk? Wie de kinderen de deur uit heeft, zijn werk heeft vaarwel gezegd of als weduwe/weduwenaar is achtergebleven, heeft nu meer tijd over voor de tempel, voor anderen te bidden. Dat is geen moeten maar natuurlijk voor een Christen. Daarin ligt de zin van het oud worden.

Wat voor verdriet?

Hanna leed aan de kerk. Die was niet zoals ze behoorde te zijn. Zo dikwijls als zij het tempelplein betrad, ergerde zij zich weer aan de 'winkels van Annas' zoals de stalletjes van de ex-hogepriester genoemd werden. En dan de kraampjes van de geldwisselaars. Zo doen we toch niet in de kerk?

Dat was het minste nog! Om in de kerk altijd maar alleen te staan, in het kleine clubje dat bij God blijft en Zijn Messiasverwachting, dat maakt een mens verdrietig; om steeds weer te ontdekken dat je toch op een andere golflengte zit dan de meerderheid? Waarmee is de kerkeraad toch bezig? Wat is er overgebleven bij onze kerkleiders van de Messiasverwachting? De ware kerk is verschrompeld tot een conventikel; om het levende geloof heen is een korst van wetticisme en onverstand gegroeid. Dat maakt verdrietig!

Daarom tekent Lukas ons de oude vrouw als 'vastend en biddend'. Lekker eten en diep verdriet hebben gaan niet samen. Verdriet drijft Hanna niet tot verbittering of verkramptheid. Het verdriet drijft haar niet tot protest maar gebed, voorbede. Ze brengt Annas

met zijn winkeltjes naar de Heer en ze klaagt bij God over de schare die maar bezig gehouden wordt met de wet maar stokdoof wordt voor de profetie van de wet over Hem die van het juk verlost.

En wanneer dan Simeon daar staat met Jozef en Maria met het kind, voegt de oude vrouw zich bij hen; er komen er nóg bij staan, allen die uitkeken naar de verlossing. Hoewel het er niet veel zullen geweest zijn. Kijk, zien jullie dit kind, nu is het dan toch zover na zoveel eeuwen; je kunt het jullie kleinkinderen vertellen; jullie hebt met eigen ogen de Messias gezien. En in het groepje begint ze God te loven. Anderen vallen in bij het conventikel-tje. Maar de kerk blijft stom. En ondanks alle blijheid blijft het verdriet van Hanna er toch.

Wat doen we met zo'n verhaal?

Hebben we hier iets van het Oude Testament te pakken? Van de profeten die het steeds maar over de 'rest'

*het vasten
en bidden van
Hanna was
een
onbekend artikel*

hebben? Maar de schare in de kerk van Jeruzalem en de leiders al evenmin, worden niet afgeschreven als valse kerk. De Here Jezus komt met zijn genade naar die harde volkskerk; een rest ervan sluit zich bij Hem aan maar de deur gaat niet dicht.

Zo is het in het Handelingen-boek toch ook? De Christelijke kerk is tot stand gekomen, maar het is een groepje slechts dat Gods weg naar de volken verstaat. Maar God schrijft de kerk niet zomaar af.

Zonder hoegenaamd iets weg te schuiven van wat in artikel 27-29 van de NGB gezegd wordt over de ware en de valse kerk, houden we ook vast dat God de grote, dwalende kerk niet zomaar afschrijft, misschien wel óm het conventikel. Het kan de kerk weer terugroepen.

Maar verdriet is er. Lijden aan de kerk.

Hanna wist ervan. Jezus weende over Jeruzalem. Ik denk aan een gedicht van Elisabeth Cheixaou: 'Ecclesia', met de regels: „Moeder, je bent me vreemd geworden, je hoekige, je harde vormen, bedden mijn hunkerend wezen niet. Moeder, ben je een mán geworden?" Zo zijn er vandaag nog de groepjes binnen de grote historische kerken van vroeger die het Evangelie verstaan en diep verdriet hebben om het onbegrip van velen, het niet-meer-kunnen-verstaan van de stem van de Goede Herder.

Ik denk nu aan de aangrijpende brief die C. Veenhof op 1 maart 1944 aan K. Schilder schreef en die dank zij Jan Veenhof weer boven water kwam (zie Jan Veenhof en Aleid Schilder in: Van Vrijmaking tot Bevrijding, 36-39). Indringend houdt Veenhof zijn oudere vriend voor toch anders op te treden tegenover zijn tegenstanders. Veenhof herinnert hem dan aan het verdriet dat Paulus had over zijn tegenstanders in de kerk, en dat hij alleen erover kon schrijven uit vele verdrukking en benauwdheid des harten, met vele tranen (II Kor.). Hoewel ik op mijn dorpsdominee-wijze nog altijd Schilder lees en herlees en altijd weer in zijn ban raak, is het toch precies dit wat Veenhof noemde, wat we bij Schilder misten in zijn polemieken, en het is juist dit wat het klimaat in onze vrijgemaakte kerken stempelde; verdriet was er nooit; het vasten en bidden van Hanna was een onbekend artikel. Ik heb in die tijd zo dikwijls gehoord dat je niet met synodalen mocht bidden maar nooit iemand voor hen horen bidden.

Helaas namen de volgelingen van Schilder, zonder diens speelsheid die de bittere polemieken nog wat temperde, dat 'harde' over en was er geen antenne voor de hartstochtelijke oproep van Veenhof dat het met de strijdvoering in Christus' kerk anders moest (38). Terugkijkend naar de beroemde Open Brief die aanleiding werd tot het ontstaan van onze Nederlands Gereformeerde Kerken (en die ik zakelijk kan onderschrijven) komt de gedachte nogal eens bij mij op: voelden de opstellers niet aan dat de toon ervan hier en daar de geadresseerden diep moest wonden? Was het op de hoogte van het vasten en bidden van Hanna?

Gelukkig kennen we die polemieken van vroeger nu niet meer in onze kring. En gaan we evangelischer met elkaar om. Soms moeten we echt terug van de kerk naar het conventi-
kel.

Boek- bespreking

De betekenis van dagdromen voor de tiener

De verborgen kant

Van Spaendonck heeft een boek geschreven over dagdromen van jonge mensen in de leeftijd van 12-20 jaar. Onder dagdromen verstaat hij 'spontaan opkomende fantasieën, die door tieners innerlijk beleefd worden'. Van deze dromerijen, die de jongeren voor hun omgeving verborgen houden en die uitdrukking geven aan hun wensen en verlangens, zijn zij zelf het middelpunt en ze spelen er zelf steeds een positieve rol in.

In moderne handboeken van ontwikkelingspsychologie wordt op het ogenblik weinig aandacht geschonken aan het dagdromen van tieners. Hoewel het een bekend gegeven is, dat pubers zich vaak afzonderen en dan geen gezelschap wensen, wordt daar geen onderzoek naar gedaan, noch over geschreven.

Van Spaendonck geeft in navolging van enkele Amerikaanse studieën in dit boek een uitvoerige aanzet tot het in openbaarheid brengen van dit verborgen gebied in het leven van jongeren.

Identiteitsvorming en zingeving

Tieners zijn bezig de wereld te verkennen en zichzelf te leren kennen. Daarbij spelen ouders, andere opvoeders en leeftijdsgenoten een belangrijke rol. Deze anderen confronteren de jongeren met mogelijke beschouwingen en ideeën, houdingen en handelingen. Welke daarvan door de pubers worden overgenomen, weten zij nog niet, maar zij zullen het zelf beslissen. Om tot een keuze te komen worden de verschillende mogelijkheden en rollen in eerster instantie uitprobeerde in de momenten dat de tieners zich terugtrekken. Dan trachten zij in fantasievoorstellingen te beleven wat zij belangrijk en zinvol achten. Hiervan kan gezegd worden, dat het een zeer persoonlijke en subjectieve wijze van bezigzijn is met eigen identiteit en zingeving. Over deze subjectieve kant van de identiteitsvorming van de jongere gaat deze uitvoerige studie van de auteur.

De honderden citaten uit jeugdlectuur, dagboeken en brieven van pubers en uit romans over deze leeftijd laten de lezer overtuigend zien welke ideeën en verlangens in het leven van de jonge mensen een rol spelen.

Niet navolgingswaardige identificatiefiguren

Daarnaast geeft dit boek een schrikwekkend beeld van de schijnbare zinloosheid van het leven van veel volwassenen. De uitspraken van veel jongeren geven aan dat zij vinden, dat er weinig positieve zingeving van veel ouderen en hun leefomgeving uitgaat. Ze zien er geen voorbeeld in om na te volgen. Als dit inderdaad een algemeen beeld is van de huidige opvoedingsverhoudingen, dan is dat wel iets om over na te denken.

In tegenstelling tot de citaten van de uitspraken van jongeren, zijn de theoretische verbindende

teksten niet altijd even gemakkelijk te lezen als men niet gewend is aan de terminologie van de sociale wetenschappen. Toch zou ieder, die met jongeren van 12-20 jaar te maken heeft, zoals hulpverleners, leraren, catecheten, clubleiders en ouders de tijd moeten nemen dit boek te lezen. De schrijver is er in geslaagd te laten zien, hoe groot de plaats van dagdromen in de ontwikkeling van een tiener is.

M. Vrijmoeth – de Jong, Zwolle

Dr. J. van Spaendonck: 'De verborgen tieners', 'Alleen zijn, dagdromen en zingeving in de jeugd-jaren'.

Uitgave: Kok, Kampen.

239 pagina's, prijs f 40.

De pony of het voorportaal van de jongste dag

Over cultuur en vertaling in 1 Johannes 2:18

C.N. van der Ziel

Het leek me leuk nu eens een concreet vertaalprobleem op te dienen, waarbij we het inheemse Karaïbse denken een woordje mee laten spreken. Waakzaamheid blijft daarbij uiteraard geboden. Toen Luther zei dat een vertaler 'die Leute aufs Maul' moet zien, zal hij zeker niet bedoeld hebben dat we alle eigenaardigheden van een volk moeten verdisconten...¹ Een oefening dus in missiologisch relevant vertalen.

We waren bezig met een revisie van de eerste brief van Johannes in het Karaïbs². Bij de vertaling van de woorden „Kinderkens, het is de laatste ure” stuitte we op een onbevredigende weergave: „Dierbare kinderen, deze wereld *loopt al op z'n eind*”. Dat zou voor een cultuur als de westerse, die zo geobsedeerd is door het hiernu-maals, misschien nog niet zo'n gekke vertolking zijn. Maar bij de meeste Karaïben zou zo'n vertolking w.s. *te goed* vallen. Van huis uit heeft men – overigens begrijpelijk – de neiging de harde wereld, die hen marginaliseerde, te onvluchten. Het leek ons niet goed deze neiging aan te wakkeren.

Als alternatief kwam ter tafel: „Dierbare kinderen, we leven al in het voorportaal van de jongste dag”. Kan dat zomaar? Wordt het zo niet te huiselijk?

Huiselijk universum

Voor een goed begrip geef ik nu eerst wat achtergrondinformatie bij het woord 'voorportaal'. Een Karaïbs huis heeft niet alleen een 'achterhoofd' en een 'kruin', maar ook een 'pony'. Daarmee wordt aangeduid een overhangend voordak en het gedeelte (van het erf) in de schaduw ervan. Zo zijn het menselijk lichaam en het huiselijke oriëntatiepunten voor de hele omgeving: de hemel heeft een 'gezicht' als ook een 'vloer/plafond'. Het woord 'pony' wordt verder gebruikt

in tijdelijke zin, b.v. in 'de pony van de avond', de vooravond dus, en 'in de pony van de bui' betekent 'aan het begin van een bui die men ziet aankomen'.

Bijzonder interessant is het stuk van de zee tussen de branding en de volle zee. Dit wordt door terugkerende vis-sers ook 'de pony' of laten we zeggen 'het voorportaal' van de zee genoemd, een uitdrukking die dan de associatie krijgt van 'we zijn bijna thuis' en 'het harde leven op zee is bijna ten einde'.

De laatste ure

Waarom niet gewoon letterlijk 'het laatste uur' vertalen, zal iemand opperen. Wel, dat botst wat op het tijdsbe-sen van de Karaïben. Ze verdelen de dag van huis uit niet in afgemeten eenheden van 60 minuten. Onnatuurlijk dus, en het leenwoord *juru* 'uur' stuit op verzet.

Bovendien, de combinatie 'laatste ure' is exegetisch nog niet zo makkelijk als

een oefening in missiologisch relevant vertalen

wel lijkt. Zij komt behalve hier nergens in het N.T. voor. We zijn dus aangewezen op vergelijking met soortgelijke uitdrukkingen in het Johannes-evangelie. Sommigen zien er een verbijzondering in van de anduiding 'de laatste dag'. Het zou dan slaan op de allerlaatste fase vlak voor de wederkomst, het laatste uur van de laatste dag (zo Stott), vergelijkbaar met wat wij bedoelen als we zeggen 'het is vijf voor twaalf'.

Een andere commentator³ wijst op Joh. 6:40 en 5:25. Vergelijking van deze plaatsen leert ons dat de aanduiding 'de laatste dag' overeenkomt met 'de komende ure', een uitdrukking die 3 van de 7 keer uitgebreid wordt tot 'de ure komt en is nu'. Meestal is hier sprake van een periode die al begon tijdens Jezus' omwandeling op aarde, maar die ook nog toekomstig was. Het tegenwoordige aspect (uitgedrukt door 'en is nu') komt uitdrukkelijk aan bod

in 1 Joh. 2:18b: „Inderdaad, er *zijn al* vele antichristen opgestaan, en daarom weten wij dat het laatste uur *is aangebroken*” (Willibrordvert.). Dus niemand zal het periode-aspect van de combinatie 'laatste ure' willen ontkennen.

Waarom koos Johannes dan voor het woord 'uur'? Dat ligt wel voor de hand als we ons herinneren dat de verwachting van de wederkomst van de Here Jezus voor de eerste christenen een zeer levende zaak was. Voor Johannes was de jongste dag dus heel nabij, voor de deur. Dat maakt dat de vertaling niet alleen een periode moet aangeven, maar ook *urgentie*.

Tijd om vlug te zijn

Welnu, de uitdrukking 'in het voorportaal van de avond' heeft precies die gewenste urgentie. In de tropen valt de duisternis heel snel in. Het is voor de Karaïben dus zaak tegen de vooravond extra waakzaam te zijn en flink aan te pakken om niet door het duister overvallen te worden. De gewone naam voor 'namiddag' betekent trouwens letterlijk 'tijd om vlug te zijn'.

Tijd van weeen

Nu zal iemand vragen: Maar wat doe je met het betekenisaspect dat de eindtijd een moeilijke tijd is, een tijd van weeen? Ook daarin lijkt voorzien te zijn. We gaan terug naar de grondbetekenis, nl. 'pony'. Door de Karaïbse cultuur kreeg dit begrip er een emotionele symboolwaarde bij, die wonderwel lijkt te passen in de voorgestelde vertaling. Het verwijst nl. ook naar een periode van *rouw en verdriet*.

U zult dit begrijpen als ik u mee mag nemen naar een van de belangrijkste Karaïbse feesten, het zg. 'ponyknippen', een feest ter afsluiting van een rouwperiode. Wanneer bij de Karaïben iemand sterft zullen de naaste nabestaanden hun ponyhaar laten groeien, als teken van rouw. Zo kunnen anderen de rouwenden herkennen en men is gewaarschuwd zo iemand met rust te laten. Voor de rouwende zelf wordt het lange ponyhaar een symbool van een verdriet.

Op het 'knipfeest' zelf, dat 's avonds begint, wordt het bovenlichaam van de rouwende beschilderd met zwarte roetstrepn. Lachend vertelde iemand mij eens dat dit dient om de persoon onaantrekkelijk te maken voor de aanvallen van boze geesten. Je vraagt je dan af in hoeverre het motief van angst voor de geestenwereld nog meespeelt – ik wil het zeker niet uitsluiten –, maar in elk geval krijgen de zwarte strepen in het ritueel een symboolwaarde erbij. Ze duiden net als de pony op de donkere rouwperiode. Men zingt en danst daarna op liederen die meeleven tonen en de rouwendenden willen helpen afscheid te nemen van de herinnering aan de overledene. Tegen het aanbreken van de nieuwe dag vindt dan het eigenlijke ritueel plaats: de ponyharen worden kortgeknipt en samen met de overgebleven kleren van de overledene verbrand. Rond dit vuurtje maken de feestvierders een rituele rondedans. Als de kleren verteerd zijn scheppen de dansers met hun voeten wat rul zand op het vuurtje als een laatste afscheidsgedaar van de rouwperiode. Daarna gaat het feestgezelschap voor een vrolijk bad naar de rivier. Mensen die anders wel oppassen elkaar lastig te vallen bij het (gekleed) baden, gooien elkaar nu als kinderen in het water. Hierna trekt men schone kleren aan en vooral de ex-rouwdragenden worden nu mooi uitgedost. Men zingt vrolijke liederen ter inleiding op een nieuwe periode zonder rouw en geklaag. Als het een weduwe betreft is er nog een ritueel: een van tevoren aangewezen manspersoon leidt haar ten dans als teken dat ze weer huwbaar is. Dankbaar materiaal voor Karaïbse predikers om de betekenis van de doop herkenbaar te maken!

Te liefelijk?

„En toch klinkt het me net iets te liefelijk, die pony”, zo hoor ik iemand reageren. Die liefelijke indruk komt natuurlijk door *onze* associatie met een tienergezicht of een frisse kindertoet en dat past niet bij een schrikwekkend eindtijdsbeeld.

Ik wil hierop als volgt reageren: Het eerste woord, de aanspreektitel 'Kinderen' (paidia) geeft aan de pericoop een onmiskenbaar vriendelijke toonzetting. Met vele uitleggers vat ik haar op als synoniem van 'Kinderkens' (tek-nia). Beide zijn bedoeld om de johan-neische gemeente als geheel en vaderlijk aan te spreken, hen daarmee herinnerend aan de begintijd (vgl. 1 Petr. 2:2). Vandaar dat we ook *pai-*

dia in 2:18 vertaalden als 'Dierbare kinderen'.⁴

Het daarop volgende 'laatste dag voorportaal-van' (Karaïbse woordvolgorde) brengt toch wel als eerste indruk over dat het om de laatste dag gaat. En 'het laatste' is bij de Karaïben ook het ultieme, of meest belangrijke. Dit en de betekenisuitbreiding van pony/voorportaal die ik in dit artikel besprak, maken het m.i. aantrekkelijk dat de Karaïben zelf de vertaling wel als passend zullen ervaren. Vooral omdat door kerkelijk onderwijs 'voorportaal' ook met de hel geassocieerd wordt.

„Dierbare kinderen, we leven al in het voorportaal van de jongste dag”. Ik zal niet iedereen tevreden hebben gesteld. Naar de cultuur van de Karaïben toe, aan wie het evangelie vaak paternalistisch en vervreemdend is gebracht, lijkt het mij een frisse en passende vertolking. Ik durf niet te voorspellen dat deze greep blijvend zal aanslaan. Maar wellicht is het een geslaagd voorbeeld van zowel exegetisch verantwoord als contextueel relevant vertalen. Of, zoals we het binnenshuis zeggen, „spreken tot het hart van het Karaïbse Jeruzalem”.

Noten

1. Op het gevaar van aanpassing aan natuurlijke aspiraties wees ik eerder in *De zonde van het inkapselen*, Opbouw 38e jrg, nr. 2.
2. De vertaling van het N.T. en gedeelten van het O.T. in het Karaïbs kwam in 1984 op gang. Gepubliceerd werden o.m. de boeken Ruth, Jona, Lukas en Jacobus. Ongeveer 60% van het N.T. is in verschillende stadia van controle.
3. Raymond Brown in de Anchor Bible.
4. De aanspreekvormen 'vaders' en 'jongelingen' duiden bij deze lezing op een onderverdeling in senioren en jongeren in de gemeente.

Boekbespreking

Macho, Manlief

De Stichting ICS geeft Cahiers uit: goed verzorgde boekjes rond actuele thema's. De inhoud wordt grotendeels gevuld door auteurs die betrokken zijn bij het werk van het Christelijk Studiecentrum. Onlangs verscheen het 25e Cahier.

Het Cahier draagt als intrigerende titel: *Macho, Manlief*. Maar liefst 16 mannen schrijven kritisch over de man. Wie feministische lectuur leest, schaamt zich misschien dat hij man is. Nu laten juist mannen zien dat er inderdaad van alles mis is met 'de' man.

Parallel aan Maarten 't Harts 'De vrouw bestaat niet', kun je bij dit Cahier als tegenwerping zeggen: 'De man bestaat niet'. Immers: net als vrouwen zijn ook mannen heel verschillend. Het is de vraag of al die stereotypen wel passen bij de man. „Veel mannen staan niet vooraan om te vertellen wat er in hen leeft.” En: „Lichaam en verstand zijn in onze cultuur belangrijker voor mannen dan gevoel en spiritualiteit.” (Frank Dijkstra). „Vrouwen voelen zich over meestal meer verantwoordelijk. Mannen nemen sneller de benen.” (Krijn de Jong). Een Amerikaans onderzoek dat zegt dat mannen niet meer dan 5 minuten per dag aan hun gezin besteden (Joop Brongers). Zijn deze uitspraken niet té algemeen?

Of is het een goed teken als mannen kritisch naar zichzelf kijken? Natuurlijk: er bestaan gemakkelijke vooroordelen, waarbij een gedeelte van de bevolking (in dit geval ruim 50%) in een verdachte hoek wordt geplaatst. Ook die gemakkelijke trane-n waarmee mensen hun eigen groep bekritisseren zijn het wantrouwen waard. 'De eigen groep', maar kom niet aan mijzelf, want ik ben beter dan die groep.

Toch ben ik met deze uitgave van Cahier wel tevreden. Er zitten risico's aan (de gemakkelijke generalisatie over 'de' man). Maar: als mannen kritisch naar zichzelf kijken, getuigt dit ook vaak van emotionele groei. In dit boekje zien we geestelijke groei: voortdurend wordt de man geplaatst in zijn relatie tot de Schepper. De relatie tussen God en de man straalt uit naar de samenlevingsverbanden waarin hij leeft, zoals zijn vrouw, zijn kinderen, zijn werk, de kerk.

In een volgend nummer van 'Opbouw' worden enkele hoofdstukken uit het boekje nog nader besproken.

N.a.v.: K. Runia, A. Lemstra, J. Borst e.a.: 'Macho, Manlief' (125 pagina's). Te bestellen bij: Stichting Christelijk Studiecentrum (ICS), Amsterdam. Prijs: f 17,50, inclusief verzendkosten (Postbank 2247500 o.v.v. Cahier 25). Een abonnement (jaarlijks 2 à 3 Cahiers) kost f 35,- per jaar.

H. Algra, Den Helder

'Kom vanavond met verhalen'

Niet door geweld maar door Geest (6)

(Zacharia)

Koos Veeßkind

**Ze hadden niet langer dan een paar uur geslapen, toen ze door vreemde geluiden werden gewekt. Hoefgetrappel van paarden, het knarsen van wagenwiel-
len, geschreeuwde commando's, klagende vrouwenstemmen, huilende kinderen.**

Mattanja stond op en liep vlug naar de kleine poort die de binnenplaats van het huis met de straat verbond.

Het eerste morgenlicht schemerde tussen de huizen, brandende fakkels wierpen onrustige lichtplekken op de witte muren. In de straat was het een gedrang van jewelste: paarden, wagens, soldaten. De onderhandeligen waren alleen maar een list geweest.

De Syriërs waren toch naar Jeruzalem gekomen. Onder dekking van de nacht hadden ze de niets vermoedende stad overvallen.

Terwijl Mattanja, half begrijpend half vermoedend wat er was gebeurd naar de drukte stond te kijken, voelde hij hoe opeens sterke soldatenhanden hem bij de schouders grepen. In een onverstanebare taal werd hem iets toegesnuwd. Hij hoorde zijn vader nog roepen: 'Mattanja! pas op!', maar het was al te laat. Hij werd door de mensenmassa's heen gestompt en geslagen. En in allerijl naar een huis gebracht, dat de Syriërs hadden gevorderd en dat nu klaarblijkelijk dienst deed als onderkomen voor de commandant.

Op het binnenplein van het huis stonden al tien, twintig jongens van zijn leeftijd, en steeds meer kinderen werden door de poort binnengebracht. De commandant monsterde hen één voor één. Liet hen de kleren uittrekken. Vergewiste zich ervan dat ze besneden waren. En gaf bevel die 'besneden honden' te doden. Sommige jongens werden met het zwaard omgebracht, anderen werden aan de hals

opgehangen. Het gekerm van de kinderen ging door merg en been.

Mattanja trilde over heel zijn lichaam en hij snikte het uit: 'Mijn vader, mijn vaders!' Maar toen de commandant aan hem was toegekomen, gebeurde er een wonder. De man pakte Mattanja bij zijn haren, bekeek hem van dichtbij en schudde toen 'nee' tegen zijn adjudant. De jongen begreep dat de lichte kleur van zijn haar hem had gered: de Syriër was ervan overtuigd dat hij geen Jodenjongen was. Mattanja wist niet of hij huilen moest of lachen. Hij deed geen van tweeën. Hij was alleen stomverbaasd dat de dood hem voorbijging, rakelings voorbijging!

De commandant beduidde de jongen dat hij op hem moest wachten tot hij zijn ronde had gedaan. Bij de ingang van de binnenplaats stonden nog meer jongens te wachten die om de één of andere reden niet werden gedood.

Inmiddels was het licht geworden. Het morgenrood kleurde de witte huizen. Er ging een golf van gekerm en gejammer door de stad – de stad, die zo opgelucht was gaan slapen en zo bedrogen was wakker geworden.

Het was duidelijk, dat de Syriërs de zaak grondiger aanpakten dan twee jaar geleden. Toen was alleen de tempel leeggeroofd, nu moest de hele stad het ontgelden. Plunderend en brandstichtend gingen de soldaten door de straten, het ene huis uit het andere in. Huizen en muren werden afgebroken. Vrouwen, kleine kinderen en vee weggevoerd. Het leek wel of koning Antiochus aan de stad, die altijd de trots van de Joden was geweest, voorgoed een eind wilde maken.

Het werd ook duidelijk waar de commandant de jongens die hij in leven had gelaten, voor nodig had. Zij moesten allerlei goederen die de Syriërs geroofd hadden, de stad uitslepen. Dit duurde de hele dag door. Het werd een geweldige buit waar de Syriërs

zich meester van maakten. Ze hadden er niet eens oorlog voor hoeven te voeren!

De volgende nacht brachten Mattanja en de andere jongens door in een tentenkamp dat de soldaten buiten de stad hadden opgeslagen.

Mattanja dacht aan zijn vader die op deze verschrikkelijke dag wel niet met het tempelkoor geoefend zou hebben en die aan het eind van de week wel zonder hem naar Modeïn zou terugkeren. Hij dacht aan zijn moeder die hij bijna niet had gekend. En aan zijn tante die vader en hem altijd zo gastvrij had ontvangen.

De jongens lagen tussen de tenten van de syrische soldaten in. Het vuur dat vanavond had gebrand, was uitgedoofd. Boven hen stond een zwarte hemel met ontelbaar veel sterren. Daar had Abraham naar gekeken: zo groot zou het volk zijn dat uit hem zou voortkomen, had God gezegd. Daar had David naar gekeken: zo groot maakte Jahweh de mens, dat hij over heel de schepping mocht regeren. Daar moest je altijd maar aan denken, had vader Jesua gezegd, als ze soms laat uit Jeruzalem naar Modeïn terugkeerden. Aan Abraham, aan David, aan de sterren die ze zagen, aan de dingen die ze geloofden, en aan God die de Schepper is van hemel en aarde. Daar moest je altijd aan denken, hoe donker het ook in je leven was...

Toen daalde er vrede neer in het onrustige hart van de jongen. En hij bad zijn vader de plechtige woorden na: 'Leg vrede op uw volk Israël en zegen ons allen. Gezegend zijt Gij, Jahweh, die vrede schept'.

Voor de kinderen

Op weg naar Damascus waar Sauls de volgelingen van Jezus wilde vervolgen werd hem een halt toe geroepen door God. werd drie dagen blind. Hij wilde niet meer eten en drinken, alleen maar bidden. Een discipel Ananias wordt door God naar Saulus toegestuurd en hoewel hij eerst niet wilde gaan, gaat Ananias uiteindelijk toch.

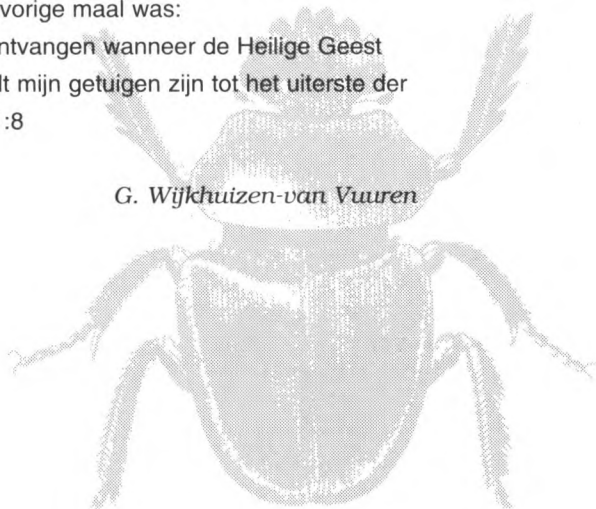

Wijzen jullie Ananias de weg naar het huis van Saulus?

De oplossing van de vorige maal was:

Maar gij zult kracht ontvangen wanneer de Heilige Geest over u komt en gij zult mijn getuigen zijn tot het uiterste der aarde. Handelingen 1:8

G. Wijkhuizen-van Vuuren

In dat huis daar woont een vrouw

In het huis van de zending woont ook een vrouw

Wij rijden op de lange eentonige weg van Johannesburg naar Vrijheid. Tjeerd, zending van Bunschoten-Spakenburg, zit achter het stuur. Paul, ouderling van Amersfoort, zit naast hem. Alsof hij geen hele nacht vliegen achter de rug heeft, zo geanimeerd zit hij met Tjeerd te praten. Wij, Koos en ik, zitten tweede rang, en hoewel ik mezelf voorgenomen heb wakker te blijven om niets te missen van het land waar we doorheenrijden, zak ik iedere keer een beetje in slaap.

Na een koffiestop rijden we via een bochtige smalle pas KwaZulu Natal binnen. Nu zijn we in dat gedeelte van Zuid-Afrika waar onze zendingen werken. Dit is een visitatiereis voor de mannen. En ik ben meegegaan omdat mijn nichtje Yt, getrouwd met de zending van Leerdam, hier woont en werkt. En ook om eens te zien hoe de andere zendingsvrouwen het maken. Want dat lijkt mij toch niet gering: voor je hele leven land en familie te verlaten en zover weg te moeten wonen omdat je man daar zijn werk heeft.

Je mag dan wonen in een aardig huis met een grote tuin (kom daar in Nederland eens om, je betaalt je blauw voor zoiets) maar er loopt geen spoorlijn naar Amsterdam of Utrecht. En even lekker winkelen en dan koffiedrinken bij een gezellige tent, kun je wel vergeten. Goed, je woont in een schitterend gebied en de zon schijnt bijna elke dag. De lucht is zo helder en schoon, dat kennen wij in Europa niet meer. Maar als je vader ziek is, stap je niet even in de auto om hem op te zoeken. En wat denk je van de zondagen. Lekker samen naar de kerk?

Als je kinderen klein zijn, neem je ze misschien mee, die lange hobbelige weg naar een kerkje of een hut in the middle of nowhere. En misschien kun je dat allemaal prima aan. Heb je liefde voor dit werk en doe je er zelf ook het nodige aan.

Je hebt een bepaald soort dapperheid nodig als vrouw van een zending. Je man moet het aandurven, maar jij niet minder. Je kunt er nog zo idealistisch over denken thuis, in het tot in de puntjes geregeld Nederland. Maar als je daar dan bent, en het werk komt op je af, dan kom je jezelf ook tegen. En dan pas blijkt, of je er echt tegen kunt. Want het is niet te vergelijken met het leven in Nederland.

Metsjes, ik wens jullie sterkte op dat toch wel eenzame plekje. Als jullie met man en kinderen met verlof komen, dan kijken wij naar jullie uit. Wij, van de zending en steunbiedende kerken zullen jullie warm ontvangen. En met interesse naar jullie verhalen luisteren op een zendingszondag of -avond.

Terug op je basis moet je dan het gevoel hebben: in Nederland zijn mensen die voor ons bidden en die ons steunen. En dan ga je er weer tegenaan.

Ytje Veeffkind-Eenkhorn

De O is van organist

Een sleutelfiguur in het kerkelijk gebeuren is de organist. Maar bijna overal in onze kerken gaat de goede man of vrouw schuil achter z'n orgel, of achter een gordijntje. En hoe vaak wordt dat niet gezegd, „het orgel speelt nu...” alsof dat orgel helemaal vanzelf al die klanken tevoorschijn weet te brengen. Tot in de vorige eeuw, en hier en daar zelfs tot in deze eeuw, was orgelmuziek eigenlijk uit den boze. Als er al een orgel hing in Gereformeerde kerken – vaak nog van voor de reformatie, of later aangepast op initiatief van de stedelijke overheid – dan mocht dat hooguit gebruikt worden voor en na de diensten. In de dienst maakte men gebruik van een voorzanger, vaak de plaatselijke schoolmeester en/of koster.

Voorzanger

In de tijd van de vroege reformatie droeg zo'n man die naam terecht: hij zong de gemeente de psalmen voor, regel voor regel. Die psalmen en hun melodieën waren immers allemaal nieuw en vreemd? Later was hij degene die bij het inzetten van een lied de juiste toon aangaf. Wanneer kerkeraad en gemeente zover waren, en er genoeg geld in kas was, ging men over tot de aanschaf van een orgel.

Vak apart

En daarmee deed de figuur van de organist zijn intrede. De taak van de organist was en is nog steeds de muzikale ondersteuning van de gemeentezang en de omlijsting van de erediensten. Van de kennis en de vaardigheden van de organist, en van de bereidheid van gemeente en predikanten, hangt het af of en hoe die taak verder gestalte en kleur krijgt. In tal van gemeenten blijft het bij het zaterdagse orgelbriefje. Hooguit in voor- en naspel komt iets van de organist zelf naar voren. Daarnaast zijn er tal van gemeenten waar de organist in zaken van liturgie een grote eigen inbreng heeft.

Samenwerking

Over drie zaken is in kerkelijke kringen altijd het meest te doen: over de preek, over het kerkgebouw en over het orgelspel. Dat maakt dat een goede samenwerking tussen predikant, koster en organist van groot belang is. En van de gemeente wordt op z'n minst gevraagd te beseffen dat een echte eredienst meer is dan alleen maar een goede preek. Heel de eredienst, van het orgelspel voor de dienst tot en met de laatste tonen bij het verlaten van de kerk, moet als een offer gezien worden. En een offer aan God moet verantwoord zijn, stijlvol, verzorgd. Om zover te komen, moeten de drie meest betrokken dienstknechten in het Huis des Heren op elkaar aan kunnen.

Kerkmuziek

Naast de nodige vaardigheden om te kunnen musiceren moet de organist ook beschikken over betrokkenheid bij het kerkelijk leven. Het is niet zomaar

muziek die hij maakt en stimuleert, het is kerkmuziek. Ook muzieknoden spreken geloofstaal. Is hij of zij in staat uit de gemeente te halen wat er in zit? En uiteraard speelt ook de kwaliteit van het instrument een grote rol. Mensen schrikken nogal eens van de kosten die een orgel met zich meebrengt, aan nieuwbouw, restauratie of gewoon onderhoud. Maar dat mag geen beletsel zijn: ook het orgel speelt in de offerdienst van de gemeente een rol.

Opnieuw een artikel van de hand van Drs. E.H. van der Weide, predikant te Nijverdal, dat hij publiceerde in het 'Gereformeerd Kerkblad' voor de provincies Drenthe, Flevoland en Overijssel. Hier wordt op een verantwoorde en stimulerende manier geschreven over de functie, die gemeenteleden 's zondags op de orgelbank en in de kerkbank hebben te vervullen. Wanneer we ons de stijl van Psalm 100 steeds meer eigen maken, zal de HERE als de God van het Verbond de lof ontvangen, die Hem eeuwig toekomt!

Enschede, O. Mooiweer

Boekbespreking

Rondom de prediking

Het boek waarover het hier gaat bevat de vertaling van een serie lezingen, die de begaafde Londense prediker – algemeen bekend – in 1971 voor de studenten van de Westminster Theological Seminary hield. Het is een praktische handreiking aan allen, die zich elke zondag op het kanselwerk hebben voor te bereiden en is van betekenis voor hen, die worden opgeleid voor het ambt van dienaar van het Woord. In zestien hoofdstukken worden allerlei onderwerpen, die de prediking en de predikant raken, behandeld. We noemen er enkele: De uitnemendheid van de prediking. De vorm van de preek. Het preken op zich. De prediker. De gemeente. De aard van de Boodschap. De voorbereiding van de predikant. De voorbereiding van de preek.

Er worden in dit boek goede opmerkingen gemaakt, b.v. dat een preek geen actueel commentaar is en geen verhaal over de laatste gelezen roman. Ze is geen morele of psychologische verhandeling. Terecht wordt gesteld, dat evangelieprediking niet zonder de theologie kan. „Tegelijkertijd moeten we wel beseffen, dat de prediking geen college over theologie of over welk aspect van de theologie ook maar is” (p. 47). Er wordt geaccentueerd, dat we geen enkele tekst geïsoleerd moeten behandelen. We mogen de tekst geen geweld aandoen. Er heerst voorts een misverstand: „Er zijn mensen, die denken, dat ze het Evangelie prediken terwijl ze in werkelijkheid alleen maar dingen over het Evangelie zeggen” (p.

48). De auteur vergelijkt de preek met een symfonie. Ze is een afgerond geheel. Maar men moet zich bij alle aandacht voor de constructie wel steeds bewust zijn, dat de prediker zich richt tot mensen, die nu leven. Preken, wat is dat? Och, het gaat alle beschrijving te boven. Maar daarmee is de homiletiek niet overboord gegooid. Een goede homiletische verzorging van de preek bevordert de overdracht van de boodschap. En dat is immers de bedoeling, nietwaar?! Staan onder de leiding van de Heilige Geest en bezielde worden door de ambtelijke roeping houdt niet in, dat je op de kansel maar wat aanrommelt. Je moet je als predikant serieus op de zondagse verkondiging voorbereiden. Het gaat dan om de levendige verkondiging van het Woord. Een saai predikant is een contradictio in terminis. Wat de roeping tot het ambt van predikant betreft: „Het was geloof ik Spurgeon, die gewoonlijk tegen jongemannen zei: „Als je iets anders kunt doen, als je buiten het ambt kunt blijven, blijf er dan buiten.” Ook ik zou dit zonder aarzeling willen zeggen” (p. 72). M.a.w. men moet zich gedrongen voelen om het evangelie te verkondigen, er niet meer van los kunnen komen. Het ambt is geen probeersel. Men mag niet gaan experimenteren. Wat mijn kritiek betreft: de exegese van Hand. 3:6 waar Petrus tegen de kreupele bedelaar zegt: „...maar wat ik heb geef ik u;” is onjuist (p. 43). De schrijver acht deze woorden bepalend voor de preek. Je geeft in de stijl van Paulus wat je eerst zelf ontvangen hebt. Maar Petrus preekt daar niet, hij geneest! En de driedeling: een voornamelijk evangelische prediking, een leerdienst, die hoofdzakelijk bevindelijk is en een loutere leerdienst (p. 44) is ondeugdelijk. Men moet de verschillende aspecten van de prediking niet uit elkaar halen en zo verzelfstandigen. Verder nog dit citaat: „Herhaling hoort zeer wezenlijk bij onderwijzen en preken. Het draagt ertoe bij, dat het Woord inslaat en verstaan wordt” (p. 50). Mijn opvatting is, dat een bepaalde herhaling in de preek wel erg functioneel moet zijn, want anders irriteert het de luisterende gemeente en doet het alleen maar de aandacht verslappen. Tot zover onze kritiek. Er zou meer te zeggen zijn, maar we laten het hierbij. Het positieve in dit keurig uitgegeven boek heeft onze bijzondere waardering. Daarom bevelen wij het hartelijk aan!

D.M. Lloyd-Jones: 'Prediking en predikers' – Uitgeverij 'De Banier' – Utrecht – 218 pag. – gebonden – f 47,50.

Enschede, O. Mooiweer

Kerknieuws

Almkerk-Werkendam en Gorinchem

Met ingang van 21 juli tot en met 18 augustus zullen er geen diensten worden belegd in Gorinchem, maar zullen de kerkdiensten gezamenlijk met de

kerk van Almkerk-Werkendam worden gehouden in de Ichthuskapel te Sleeuwijk. Aanvang van de diensten: 10.30 uur en 18.00 uur.

Rijsbergen

Hierbij wordt u in kennis gesteld van het feit dat ds. A.D. v.d. Heuvel uit Almkerk per april 1996 als pastoraal medewerker (part-time) verbonden is aan de NGK te Rijsbergen.

Wapenveld

De evangelisatiecommissie hoopt dit jaar 'Sjaloom-1996' te organiseren. Een openlucht-evangelisatiedag, die voor de 8e maal wordt gehouden op zaterdag 22 juni. Het thema van de dag is: 'Waar gaat de reis naar toe?' Dit om aan te sluiten bij vakantieplannen, die iedereen wil uitvoeren en om mensen aan het denken te zetten over het doel van de levensreis. Onder dit thema worden in de week van 16 tot 23 juni nog enige activiteiten georganiseerd met de Ned. Hervormde Kerk te Wapenveld. Voor nadere informatie: tel.: 038-4 479 922.

Hoogeveen

Gaat u op vakantie in Drenthe en bent u van plan de diensten te Hoogeveen te bezoeken? Van 30 juni om 17.00 uur tot en met 11 augustus zijn er samenkomsten 's ochtends en 's middags gezamenlijk met de Chr. Geref. kerk. Deze diensten worden gehouden in de Centrumkerk aan de Van Echtenstraat 34 te Hoogeveen. De aanvangstijden zijn: 9.30 en 17.00 uur, met uitzondering van 14 juli: 9.00 uur in plaats van 9.30 uur. U bent van harte welkom!

Hengelo

Het scribaat der kerk berust thans bij de heer H.A.J. Bosveld, Noordelijke Esweg 158, 7558 MH Hengelo, tel.: 074-2 775 107.

Beroepbaarstelling

Kandidaat G. Nieuwburg te Langerak heeft tijdens de vergadering van de regio Dordrecht-Gorinchem op 23 mei jl. met goed gevolg het toelatend onderzoek ingevolge art. 5 van het AKS afgelegd en is nu beroepbaar binnen de kerken. Zijn telefoonnr. luidt: 0184-602 068.

Dalfsen

In het Informatieboekje 1996 voor de Ned. Geref. kerken zijn enkele telefoonnr. onjuist vermeld, t.w.: van de scriba de heer T. Eilander. Dit moet

zijn: 454 335, en van de preekvoorziening mevr. H.N. Knol. Dit luidt: 431 478.

Vrouwencontactdag

Op 3 oktober a.s. wordt de vrouwencontactdag gehouden te Dronten. Spreker: drs. W.G. Rietkerk te Utrecht. Thema: Geloof en twijfel.

Heerde/Epe

Het scribaat der kerk berust bij de heer H. Burgmeijer, Hogepad 32, 8181 TT Heerde.

Barendrecht

Ds. B.J. Eikelboom betreft de pastorie op 23 juli a.s. Op 11 augustus neemt hij afscheid van de gemeente Loosdrecht. In de morgendienst op 25 augustus a.s. zal ds. Eikelboom door drs. H. Smit bevestigd worden als predikant van de gemeente Barendrecht. In de avonddienst zal ds. Eikelboom zijn ambt aanvaarden als predikant van Barendrecht. Om afgevaardigden van de regio en andere belangstellenden gelegenheid te geven aanwezig te zijn bij de intredepreek, zal de dienst beginnen om 19.00 uur.

Doorn

Dr. R.R. Ganzevoort, predikant te Doorn, werd ingaande 1 mei jl. benoemd tot docent praktische theologie aan de Theologische Universiteit van de gereformeerde kerken te Kampen. Dr. Ganzevoort blijft voor 50% van zijn werktijd predikant van zijn gemeente.

Den Helder

Ds. J.H. Kiers werd, in verband met het vertrek van drs. J.H. Veeffkind naar Amersfoort, benoemd in de Raad van Toezicht en Advies voor de Theologische Studiebegeleiding.

Bilthoven en Zeist

Gedurende de vakantieperiode worden de middagdiensten gecombineerd, als volgt:

14 juli in Bilthoven
21 juli in Zeist
28 juli in Bilthoven
4 augustus in Zeist
11 augustus in Bilthoven
18 augustus in Zeist
25 augustus in Bilthoven
1 september in Zeist.

Aanvang dienst: 17.00 uur.

Plaats van samenkomst:

In Bilthoven: Julianakerk, Julianalaan 42.

In Zeist: Gebouw Ned. Prot. Bond, Kerkweg 21.

De morgendiensten worden normaal in Bilthoven en Zeist gehouden.

Breda en Rijsbergen

De kerkeraden hebben een gezamenlijk beroep uitgebracht op ds. J.J. Arnold, predikant van de gemeente Zoetermeer.

Enschede-Noord

Voor enkele diensten in de vakantieperiode wordt nog een predikant of student gezocht, die in de gelegenheid is op de zondagen van 7, 14 of 28 juli voor te gaan in één van beide diensten. De morgendienst is in de Lasonderkerk, aanvang 9.30 uur, de middagdienst in de Vredeskerk, aanvang 17.00 uur. Contact kan worden opgenomen met mevr. Meulink, tel.: 053-4 315 990, of met de heer Niemeijer, tel.: 053-4 315 895.

Eindhoven

In de vakantieperiode houden de Ned. Geref. en de Chr. Geref. kerk gezamenlijk een aantal kerkdiensten. Op 14, 21, 28 juli en 4 augustus worden gecombineerde morgendiensten gehouden in de Chr. Geref. kerk, Schootsestraat 47. Op deze zondagen en op 30 juni, 7 juli, 11 en 18 augustus zijn er gecombineerde middagdiensten in de Ned. Geref. kerk aan het Frederik Hendrikplein 35. De diensten beginnen resp. om 9.30 en 17.00 uur.

Onder
andere(n)

Centrum voor gebed en retraite ('De Spil')

In dit centrum worden thema-gerichte retraites gehouden, waaraan ieder die daaraan behoefte heeft, kan deelnemen.

'De Spil' is gevestigd in Giessenburg, Peursumseweg 57. Wie meer wil weten: tel. en fax: 0184 652 895 tussen 9 en 17.00 uur. Postbank: 43.800.30 t.n.v. Penningmeester Stichting 'De Spil' te 's-Gravendeel.

Arabische Christenen in Israël vragen uw belangstelling!

Sinds de dagen van de apostelen is het woord van Jezus verkondigd. Te beginnen te Jeruzalem en in Judea. Vervolgens in Samaria 'en tot de ein-

den der aarde'. Sinds de dagen van de apostelen is er in Israël een Christelijke kerk geweest en die Christelijke kerk is er nog.

Veel toeristen, ook uit Nederland, bezoeken het land Israël om daar te gaan 'in de voetsporen van Jezus'. Allerlei zogenaamde heilige plaatsen worden er bezocht. Op die plaatsen staan kerken, stenen gebouwen, maar vaak zonder ziel. De gemeente van Christus ontmoet men er niet, maar die gemeente is er wel. Op vele plaatsen komen christenen, zowel uit de Joden als uit de Arabieren op zaterdag of zondag bijeen, maar toeristen bezoeken deze kerkdiensten nauwelijks. Daarom een oproep aan alle christenen die naar Israël op vakantie gaan: Neem in uw reisprogramma een

bezoek aan een lokale kerkdienst op en ontmoet onze broeders en zusters. Zij worden er bovenmate door bemoeid. Hieronder volgen vier plaatsen waar *elke zondag* kerkdiensten worden gehouden, in het Engels of in het Arabisch met een simultaanvertaling in het Engels.

Nazareth, 10.30 uur v.m.

Baptistenkerk (tegenover Mary's well)
Arabisch met simultaanvertaling in het Engels

Shefar-am, 10.30 uur v.m.

St. Paul's Evangelical Church
Rev. Hatem Shehadeh
Tel. 04-9865965
Arabisch, met simultaanvertaling in het Engels

(Shefar-am ligt ca. 10 km ten oosten van Akko, langs de weg naar Nazareth)

Haifa, 10.30 uur v.m.

St. Lukes Evangelical Church
(voor inlichtingen tel. 04-8523370)
Arabisch, met simultaanvertaling in het Engels

Jeruzalem, 9.00 uur v.m.

Graftuin, Derech S'chem
(ca. 200 m vanaf de Damascuspoort)
Engels

Neem de tijd voor uw broeders en zusters in Israël wanneer u individueel of in groepsverband Israël bezoekt, bemoedig hen door uw belangstelling en bezoek hun kerkdiensten.

„Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch machten, noch heden noch toekomst, noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Here”

Romeinen 8:38 en 39

In Jezus ontslapen onze lieve moeder, groot- en overgrootmoeder

EWINA BAKKER-PIKSTRA

in de leeftijd van 94 jaar,
sinds 16 juni 1972 weduwe van **Niklaas Bakker**

Haren, 26 mei 1996
Correspondentieadres:
Felland 46
9755 TC Onnen

Lunteren: N. Bakker-Boer

Onnen: J. van der Es-Bakker
W. van der Es

Hengelo: J. Bakker
T.G. Bakker-van der Zee

De Bilt: R.E. Bakker-Hansma

Haren: P. Bakker
G.E. Bakker-van der Zee

Oosterhout: A. Bakker
M. Bakker-de Bruine

Klein- en achterkleinkinderen

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgehad op de begraafplaats 'Eshof' te Haren.

„Ik dank mijn God te allen tijde, als ik u in mijn gebeden gedenk, daar ik hoor van uw liefde en van uw trouw, die gij hebt jegens de Here Jezus en al de heiligen...”

(Filemon : 4-7)

Met droefheid nam de kerkenraad kennis van het plotselinge overlijden van broeder

H. NIEUWENHOF

In dankbaarheid jegens de HERE gedenken wij al het werk dat br. Nieuwenhof gedurende vele jaren in onze gemeente mocht verrichten als getrouw ambtsdrager en gemeentelid. Trooste de HERE de familie in dit verdriet.

Wapenveld, 23 mei 1996

Namens de kerkenraad van de
Nederlands Gereformeerde Kerk:

preses: ds. D.W. Fijan
scriba: A.C. v.d. Bijl

BOEKENVEILING

DONDERDAG 20 JUNI

Enkele bibliotheken, o.a.
**OUDE TESTAMENT
JUDAICA
KERKGESCHIEDENIS**

's Avonds een collectie van

OUDE BOEKEN VANAF 1500 – 1850

De catalogus kunt u aanvragen door overmaking van f 10,-
op giro 17 71 82 t.n.v. Ton Bolland – Amsterdam.

**Kijkdagen: Zaterdag 15 en maandag 17 juni
van 10.00-17.00 uur.**

TON BOLLAND

antiquariaat veilingen taxaties

PRINSENGRACHT 493 – 1016 HR AMSTERDAM
TELEFOON 020-622 19 21 – FAX 020-625 79 12

